

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

Alena Fikoczková

PROCHÁZKA POHÁDKOU „PRINCEZNA ZE MLEJNA“

VÝTVARNÁ ŘADA NA 1. STUPNI ZŠ

Diplomová práce

Olomouc 2013

vedoucí práce: Mgr. Petr Exler, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

Podpis

Děkuji Mgr. Petru Exlerovi, Ph.D., za odborné vedení práce, poskytování rad a materiálových podkladů. Dále děkuji učitelům a žákům Základní a mateřské školy Třanovice za umožnění provedení praxe k praktické části mé diplomové práce a své rodině a přátelům za podporu a povzbuzení.

Obsah

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	9
1.1 Cíle základního vzdělávání	9
2 Charakteristika vzdělávací oblasti Umění a kultura	11
2.1 Obor Hudební výchova	11
2.2 Obor Výtvarná výchova	11
2.2.1 Obsah tvůrčích činností	12
2.2.2 Proměny Výtvarné výchovy	12
2.2.3 Výtvarná výchova v současnosti	13
3 Klíčové kompetence	14
4 Charakteristika dětí mladšího školního věku	15
4.1 Vstup do školy	16
4.2 Vývoj poznávacích procesů	17
4.2.1 Vnímání	17
4.2.2 Pozornost	18
4.2.3 Paměť	18
4.2.4 Představivost	18
4.2.5 Myšlení	19
4.2.6 Řeč	19
4.3 Mladý čtenář	20
5 Učitel	21
5.1 Vývoj profese od starověku po středověk	21
5.2 Změny vlivem školské reformy v 17. století	21
5.3 Úsilí o vysokoškolské vzdělání učitelů	22
5.4 Charakteristika učitele	23
5.4.1 Požadavky na osobní vlastnosti učitele	24
6 Pohádka	26
6.1 Autorská pohádka	27
6.1.1 Námět	28
6.1.2 Postavy	28

6.1.3	Děj	28
6.1.4	Prostředí.....	29
7	Výtvarná řada.....	30
7.1	Tematická řada.....	30
7.2	Výtvarný cyklus	31
7.3	Metodická řada	31
7.4	Srovnávací řada.....	31
7.5	Nároky na přípravu	32
7.6	Uplatnění na veřejnosti	32
8	Vybrané prvky vizuálně obrazného vyjádření	33
8.1	Bod.....	33
8.2	Linie	33
8.3	Barva	34
9	Vybrané výtvarné techniky	35
9.1	Kresba	35
9.2	Pointilismus	35
9.3	Kresba uhlím	36
9.4	Malba	36
9.5	Grafika	36
9.6	Froasáž.....	37
9.7	Koláž.....	37
9.8	Asambláž	37
9.9	Tvarování	37

PRAKTICKÁ ČÁST	38
1. Zážitky z lesa	38
2. Podzemní chodbičky broučků.....	43
3. V jeskyni u čarodějnice.....	48
4. Rybníček a jeho tajemství.....	53
5. Na návštěvě ve mlejně	58
6. Mlynářova fajfka.....	62
7. Eliščiny dobroty.....	66
8. Dárek pro Elišku	71
9. Pozvánka na svatbu Elišky a Jindřicha	76
10. Pohádkové království za úplňku.....	81
Závěr.....	86
Seznam použité literatury a jiné zdroje	
Přílohy	
Anotace	

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“ – výtvarná řada pro první stupeň základní školy. Zvolila jsem si toto téma, neboť jsem toužila zjistit rozsah a možnosti činností ve vyučování výtvarné výchovy. Výuka již zmiňovaného předmětu nemá omezenou škálu aktivit, které učitel s žáky realizuje. Myslím si, že někteří pedagogové, se kterými jsem měla možnost v průběhu své praxe spolupracovat, neplánovali svou činnost tak, aby žáci rozvíjeli své schopnosti a dovednosti a objevovali nové výtvarné techniky. Často považovali výtvarnou výchovu za předmět relaxační a neužitečný pro rozvoj osobnosti žáka.

Osobnost žáka je potřeba rozvíjet po všech stránkách, protože každé dítě směřuje k jiné činnosti. Některé děti tíhnou ke sportovním aktivitám, jiné se rády vyjadřují pomocí hudby či dramatické hry, další právě skrze výtvarnou činnost a tak podobně. V pohádkovém světě zažívá dítě mladšího školního věku spoustu dobrodružství a zároveň legrace, v něm se učí rozeznávat a rozlišovat dobré od zlého, ztotožňuje se s hlavními hrdiny. Jeho dosavadní život je s pohádkou úzce spjat. Rozhodla jsem se propojit vyučování výtvarné výchovy se zkušenostmi dítěte s pohádkou a vytvořit novou výtvarnou řadu, ve které se žáci setkají s běžnými i nevšedními výtvarnými technikami.

Cílem mé diplomové práce je zhotovit nový výukový materiál, který učitelé mohou využít pro svou pedagogickou praxi. Zároveň ve své řadě aplikuji nevšední výtvarné techniky, které stojí za povšimnutí. Práce je nesena tématem pohádky „Princezna ze mlejna“, která zasahuje i do vzdělávacích oblastí Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a jeho svět, Hudební výchova, Dramatická výchova a dalších.

Pohádka provází dítě jeho životem již od útlého věku. Prolíná se také výtvarnou řadou a propojuje jednotlivé náměty. „*Výtvarné řady jsou poměrně krátké a srozumitelné útvary, které rozvíjejí kterýkoli námět, úsek učební látky nebo výchovný problém.*“ (Roeselová, 1997, s. 30)

Diplomová práce je rozčleněna na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se zabývám pojetím výtvarné výchovy v kurikulárním dokumentu Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, její charakteristikou dle standardu a proměnami v historii. Ve své práci se pak zaměřuji na dítě mladšího školního věku, učitele a jejich role ve výchovně - vzdělávacím procesu. Důležitými kapitolami teoretické části jsou pak kapitoly Pohádka a Výtvarná řada. A v neposlední řadě se zmiňuji o výtvarných technikách, které jsou učitelům více či méně známé.

V praktické části se zaměřuji na vytvoření tematické výtvarné řady s názvem Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“. Cílovou skupinou výtvarné řady jsou děti od šesti do osmi let. Výtvarnou řadu o deseti námětech jsem realizovala v malotřídni Základní a mateřské škole Třanovice ve druhém a třetím ročníku. Metody a formy práce jsem nastudovala v odborné literatuře. Do jednotlivých vyučovacích hodin jsem se pokusila zařadit nové a hravé výtvarné techniky. Výtvarná řada je doplněna o fotografie výtvarných prací.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, který společně s dalšími kurikulárními dokumenty jako je tzv. Bílá kniha, nebo-li Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, a zákon č. 561/2004 Sb. stanovují základní minimum žákových vědomostí a znalostí, upravují jednotlivé oblasti vzdělávání. Jsou to oblasti Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce a Doplňující vzdělávací obory.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání určuje obsah a rozsah učiva na základní škole, který si jednotlivé školy samy upraví ve svých školních vzdělávacích programech.

1.1 Cíle základního vzdělávání

Jedním z cílů základního vzdělávání na prvním stupni je pomoci dětem s přechodem z předškolního vzdělávání do závazného, pravidelného a soustavného vzdělávání, přičemž klade důraz na individuální potřeby dítěte a respektování jeho osobnosti. K formování a postupné progresi klíčových kompetencí dochází naplňováním dalších cílů:

- poskytnout žákům možnost osvojit si taktiky učení a aktivizovat je k celoživotnímu vzdělávání
- podporovat a vést žáky k tvořivému, racionálnímu myšlení a k hledání vhodných cest řešení problémů, úkolů
- směřovat žáky k otevřené, efektivní a všeobecné komunikaci
- dosahovat u žáků schopností vzájemné spolupráce i úcty k úsilí a úspěchům osobním i ostatních
- utvářet u žáků nutnost ukazovat kladné city ve svém vystupování, chování i prožívání jedinečných životních okolností
- podněcovat žáky k projevování se jako osoba svébytná, svobodná a zodpovědná, k uplatňování svých oprávnění a plnění povinností

- efektivně stimulovat žáky k aktivní ochraně a odpovědnosti tělesného, psychického i sociálního zdraví
- pomáhat rozvíjet u žáků tolerantnost a ohleduplnost k lidem, jejich kulturám i duchovním hodnotám, učit je soužití a sounáležitosti s rodinnými příslušníky, přáteli, sousedy i jinými lidmi v okolí
- působit na žáky tak, aby chtěli poznávat a učili se užívat své schopnosti spolu s osvojenými vědomostmi i dovednostmi k chápání vlastních možností, a mohli se tak zorientovat v důležitých životních rozhodnutích ohledně svého profesního zaměření (Tupý a kol., 2007)

2 Charakteristika vzdělávací oblasti Umění a kultura

Oblast vzdělávání Umění a kultura je neoddelitelnou součástí života. Od dávné minulosti až podnes vnímá naše společnost informace o vnějším i vnitřním světě člověka. Žákům tato oblast poskytuje neracionální chápání světa v mnoha směrech, nejen jako duchovní projevy, ale i každodenní všednosti života, například způsob oblékání a chování v různých kulturách. V tomto pohledu probíhá osvojování světa specifickým citěním, vnímavostí, tvořivým přístupem k umělecké tvorbě, sobě samému i okolí.

Úkolem procesu osvojování je hledání spojitostí a vazeb v umění jednotlivých myšlenek děl, schopnost empatie k jiným kulturám a jejich hodnotám, vnímání těchto hodnot dotýkajících se žáka osobně. V činnostech, ve kterých děti samy tvoří, jsou rozvíjeny nejen jejich dovednosti, ale i nonverbální schopnosti díky liniím, barvám, tvarům, zvukům, tónům a dalším.

Vzdělávací obory Hudební výchova a Výtvarná výchova náleží oblasti Umění a kultura. Může být doplněna o obor Dramatické výchovy, například formou vyučovacího předmětu nebo projektu. (Tupý a kol., 2007)

2.1 Obor Hudební výchova

Hudební výchova provází žáka světem tónů, zvuků, not, rytmu, instrumentů a také historií hudby. Hudební činnosti hlasové, instrumentální, hudebně pohybové a poslechové aktivně žáka zapojují do obsahu umění a kultury hudebního světa, neboť sám hudbu produkuje, přijímá a reflektuje.

Dítě využívá tohoto prostředku komunikace, který ovlivňuje jeho individualitu. Přistupuje k němu osobně, užívá svých hlasových možností v sólovém, skupinovém nebo sborovém zpěvu, dovednosti s nástrojem k doprovázení i hře v souboru a pohyb vyjádří v tanci. Poslechem hudby žák vnímá hudbu v její nejširší perspektivě, nejrozličnější žánry a styly. Dozvídá se o její funkci a učí se ji rozpoznat, zařadit, následně pak interpretovat.

2.2 Obor Výtvarná výchova

Výtvarná výchova se stala nástrojem k poznání a prožívání jak vnějšího tak vnitřního světa člověka. Již od počátku lidské existence jednotliví interpreti užívají vizuálně obrazné vyjádření ke komunikaci s okolním světem. Nepřístupují k němu pouze s touhou ztvárnit

realitu. Žák ve tvořivém postupu uplatní svou invenci, fantazii, dosavadní zkušenosti, reflektuje své pocity a prožitky, které jsou jedinečné.

Tvorba, vnímání a interpretace, na těchto činnostech je postavena výtvarná výchova v základním vzdělávání. Vlastním specifickým vnímáním, myšlením, cítěním a prožíváním žáka se obohacuje jeho intuice, představivost, kreativita, fantazie a důvtip.

Experimentováním je žák veden do tvůrčího procesu a ke komunikaci skrze kreativní činnosti, jimiž rozvíjí smyslovou sensibilitu, ověřuje komunikační působení a projevuje subjektivitu.

2.2.1 Obsah tvůrčích činností

Žák se v činnostech rozvíjejících smyslovou citlivost učí rozpoznávat působení individuálních smyslů v každodenním vnímání skutečnosti kolem sebe a na základě získaných počitků volí a užívá přiměřené prostředky pro její znázornění.

Tvoření, chápání i provedení vizuálně obrazných vyjádření učí žáka uvědomovat si a uplatňovat osobní zkušenosti, subjektivitu. Žák se snaží o porozumění a ověření komunikačních účinků v činnostech, ve kterých dochází k dorozumívání skrze obsah vizuálně obrazných znázornění. Nachází tak nové i nevěšední možnosti pro užití výsledků své tvorby, děl výtvarného umění i děl jiných obrazových prostředků.

2.2.2 Proměny Výtvarné výchovy

Už od dob reforem Marie Terezie z 18. století až po současnost se výtvarná činnost v českých zemích řadí k tradičním vzdělávacím oborům. V tehdejší době se vyučovalo takzvanému triviu, které představovalo čtení, psaní a počty. Trivium tvořily základní vyučovací předměty, k těm se přidávalo ještě náboženství a předměty založené na dovednostech, tudíž i výtvarné vzdělávání, nazývané kreslení.

Za vlády císařovny, od roku 1774, veškeré vyučování ve venkovských jednotřídních nebo dvoutřídních triviálních školách vedlo k rozvoji schopností, vědomostí i dovedností žáků tak, aby měli možnost uplatnit se v hospodářsky kvetoucím průmyslu a řemeslné výrobě.

V následujícím období, v průběhu dvou staletí, se přístup vyučování výtvarné výchově přirozeně měnil. Od technické dovednosti jako dovednosti uplatňující se při zhotovování plánů, náčrtů, rýsování a obkreslování jakýchkoli geometrických útvarů i ornamentů přes metody dbající na pečlivý a čistý dětský výtvarný projev, zejména přesné kopírování předloh,

až po současné metody a formy práce, ve kterých se dbá především na spontánnost a hloubku výtvarného díla založeného na momentálním psychickém rozpoložení dítěte.

„Na půdě základních uměleckých škol vznikaly alternativní proudy výtvarného vzdělávání, které se pokoušely původní výkonnostní pojetí překonávat ve prospěch pojetí výchovného, vedoucího k tvořivému a hravému rozvoji výtvarného jazyka, k experimentům, přestování smyslové senzibility, osobnostnímu vývoji atd.“ (Šobáňová, 2007, s. 10)

2.2.3 Výtvarná výchova v současnosti

Výtvarná výchova reaguje na každou změnu naší společnosti a její kultury, což se samozřejmě projevuje i v umění. Snaží se vstřebat nejnovější tendence a poznatky z teorie a historie umění, estetické vědy, pedagogických výzkumů, psychologie a sociologie, antropologie i sémiotiky a dalších vědních disciplín.

Informační a komunikační technologie jsou jednou z nejnovějších a nejprudších změn a nabízejí obrovskou škálu možností jejich využití. Zasahují do výtvarné výchovy a ovlivňují žáky v jejich tvořivosti. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání směřuje svou koncepcí k využití těchto médií, neboť nás dennodenně obklopují.

„Sémiotikou rozumíme teorii zkoumající vlastnosti a významy znaků, je to tedy nauka o znacích a znakových systémech. Znak je v sémiotice obvykle definován jako „něco, co něco jiného zastupuje.“ (Šobáňová, 2007, s. 13) Právě sémiotický přístup k umění a světu vystupuje do popředí v obhajování a posílení pozice výtvarné výchovy v systému vzdělávání v České republice, který prošel různými změnami a reformami. Výtvarná výchova zkoumá znaky vizuálních účinků a povah. Je to dáno tím, že právě vizuální prvky nás obklopují téměř všude. Dostávají se do reklam, propagačních materiálů firem a podniků, časopisů, také do každodenní rutinní písemné komunikace, například e-mailů formou „smajlíků“.

3 Klíčové kompetence

„Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.“ (Tupý a kol., 2007, s. 14)

Z hodnot, které jsou obecně přijímané společností a z představ sdílených obecně v široké veřejnosti se vychází při výběru a pojetí kompetencí jedince. Ty vedou k podnícení funkcí občanské společnosti, k žákovu samostatnému učení, přiměřeně radostnému a úspěchem protnutému životu.

Pro uplatnění ve společnosti se účelem a úmyslem vzdělávání stává vybavení každého žáka komplexem klíčových kompetencí na jistém dosažitelném stupni a jeho příprava na další možné vzdělávání. Zvládnutí těchto kompetencí je dlouhodobý a zároveň složitý proces osvojování začínající již v předškolním období a pokračující v základním i středním vzdělávání. Tento proces se uceluje a dotváří po celý průběh jedincova života.

Stupeň nabytých klíčových kompetencí v závěru základního vzdělávání žák nepokládá za definitivní. Uvědomuje si, že získané kompetence pokládají nezanedbatelný základ jeho vstupu do života, nekončícímu sebevzdělávání a pracovnímu procesu.

Během vzdělávání nestojí klíčové kompetence vedle sebe jednotlivě, izolovaně, nýbrž se vzájemně propojují, prolínají, ovlivňují, jsou multifunkční a lze je získat pouze jako rezultat tohoto procesu. Aktivita a činnosti všeho druhu včetně obsahu vzdělávání probíhající ve vyučování musí ústít k jejich tvoření a rozvíjení. *„Učivo je chápáno jako prostředek k osvojení činnostně zaměřených očekávaných výstupů, které se postupně propojují a vytvářejí předpoklady k účinnému a komplexnímu využívání získaných schopností a dovedností na úrovni klíčových kompetencí.“* (Tupý a kol., 2007, s. 14)

Klíčové kompetence v základním vzdělávání:

- kompetence k učení
- kompetence sociální a personální
- kompetence komunikativní
- kompetence občanské
- kompetence pracovní
- kompetence k řešení problémů (Tupý a kol., 2007)

4 Charakteristika dětí mladšího školního věku

Lidský život a jeho vývoj můžeme nazvat jako progresivní nebo naopak degresivní proces. Znázornit jej můžeme také křivkou, která má na začátku vzestupnou tendenci, kolem třicátého roku života se ustálí a postupně začne klesat. „*Celý vývojový proces, je složen z kvalitativně odlišných vývojových etap, period. Jednotlivá období se vyznačují specifickými zvláštnostmi, které jsou pro dané období charakteristické.*“ (Plevová, 2006, s. 9)

Dítě mladšího školního věku je dítě ve věku od šesti let až po první znaky dospívání, kolem dvanáctého roku. Změny ve vývoji rozčleňujeme na biologické, emocionální a psychosociální i kognitivní, ty se pojí s dalšími vlivy – kulturními a historickými. Důležité jsou i nečekané životní situace, ke kterým dochází. Takovou jinou událostí rozumíme nemoc v rodině, úmrtí či následky přírodní katastrofy. Všechny tyto změny a situace způsobují dítěti zatížení, stres.

V etapě první a druhé třídy doznívají projevy předškolního období. Šesti až osmileté dítě se ocitá v takzvané první pubertě. Dítěti se prodlužují kosti, roste do výšky, pomíjí baculatost a žebra se mu výrazně rýsují pod kůží. Tyto první strukturální změny jsou doprovázené unaveností. Nastává celkové oslabení centrální nervové soustavy a ukazuje se problém s udržení dětské pozornosti po delší dobu. Vzniká dočasná disharmonie po stránce tělesné i duševní. V oblasti společenského vývoje se již nestírá vnímání skutečnosti a vlastní fantazie, dítě je od sebe umí rozlišit. Projevuje se výrazná zvláštnost dětské psychiky a to sugestibilita.

„Sugestibilita je náchylnost k přejímání myšlenek druhých; vyšší u dětí, osob s nižší inteligencí, nižším sebevědomím, v situaci únavy, vysílení.“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 575)

Dítě automaticky bez rozmýšlení přejímá myšlenky a názory svých idolů. Idolem se stává v tomto věku především učitel. Sugestibilita pomalu mizí ve středním školním věku, kolem jedenáctého roku života dítěte. Na začátku školních docházky se rozdíl mezi děvčaty a chlapci ještě stále stírají, ale v druhé a třetí třídě dochází k separaci, jednotlivá pohlaví se přiklánějí ke svým skupinám.

Střední školní věk (tedy osm až jedenáct let) se vyznačuje velkou fyzickou zdatností. Dítě má velice dobrou zdravotní kondici. Končí etapa disharmonizace, růstu kostí. Žák se vyznačuje sklony k přehánění, cítí, že všechno umí a zná. Rozvíjí se u něj smysl pro humor. Rád poslouchá vtípy, opakovaně je vypráví každému svému posluchači, začíná rozumět jejich významům a směje se. Velmi rád se zapojuje do skupinových činností a dožaduje se uznání, neboť touží po právoplatném členství ve své sociální skupině. Typická

je pro něj extravert. Žák se zaměřuje na mezilidské vztahy, není zádušný ani emocionálně labilní jako v pubertě, o všechno se zajímá. V tomto věku ještě není kritický. Jak u dívek, tak u chlapců se projevuje mateřské chování, dítě je schopné se starat a pečovat zejména o mladšího sourozence nebo také o vlastní zvíře. Toto období je podle Matějčka zlatý věk dětství, neboť zde není smutek, a je charakteristické bezstarostností i největší spokojeností v celém životě. „Na rozdíl od menšího dítěte, které je ve svém vnímání, myšlení i jednání hodně závislé na vlastních přáních i fantaziích, a na rozdíl od dospívajícího, pro kterého je často důležitější vědět, co by mělo být „správné“, je školák plně zaměřen na to, co je a jak to je.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 118)

Tento příznačný rys žáka lze pozorovat v jeho promluvách, písemných vyjádřeních, v kresbě, ve hře i jeho dalších zájmech. Langmeier toto období označuje jako věk střízlivého realismu.

4.1 Vstup do školy

Velmi podstatnou událostí, která dítě ovlivňuje, je začátek školní docházky. Již před vstupem do školy se dítě aklimatizuje v mateřské škole. Zde se učí novým návykům, zvyká si na prostředí, ve kterém jsou i jiné děti, podřizuje se cizí autoritě - učiteli. V předškolním věku si dítě hrálo většinu svého času. Jakmile nastoupí do školy, je nuceno tuto hravost v sobě podstatně potlačit. Musí se naučit koncentrovat a soustředit celých čtyřicet pět minut, kdy trvá jedna vyučovací hodina, udržuje kázeň a včleňuje se do třídního kolektivu. Školní prostředí jej „nutí“ soustavně pracovat pod dohledem pedagoga. Na dítě jsou kladeny vysoké nároky a na tyto novinky si musí teprve zvyknout, přizpůsobit se jim.

Dítě při nástupu do školy musí být zralé jak po tělesné, emocionální, sociální, tak i po kognitivní stránce. Běžným měřítkem poznání tělesné zralosti je dokončení růstu, testuje se takzvanou filipínskou mírou. Když si dítě určující rukou dohmátne přes hlavu na boltec druhého ucha, znamená to, že růst je dokončen. Rozvinula se hrubá i jemná motorika, která napomáhá dítěti k celkovému pohybovému souladu. Dokončení zrání pohybové koordinace je významné především pro učení se psaní. Je důležité také stanovit u dítěte laterální, kterou rukou bude psát, která je dominantní.

Dítě emočně a sociálně zralé se vyznačuje citovou stabilitou. Ta je velmi důležitá při vstupu do školy, neboť by dítě mělo být schopno mírnit a ovládat své city a potřeby, kontrolovat nenadálé podněty, spolupracovat v týmu i přebírat nové role. Sebedůvěra a pozitivní vnímání sebe sama je nesporně významné v životě jedince. Úspěšnost školáka

závisí na jeho emoční zralosti. Je-li žák emočně nezralý, jeho výkony i vztah ke škole tím výrazně utrpí. „*Děti samy spontánně přecházejí od čistě hravého zaměstnání k občasné vytrvalejší a cílevědomější činnosti, samy se o práci hlásí, a jsou tedy schopné dokončit úkol, který započaly, i když je poněkud únavný a nezajímavý (např. nakreslit kolem dokola papíru rámeček z kroužků, trojúhelníků a křížků).*“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 114)

Je ovšem nutné myslet na to, že i když má dítě zájem o vytrvalou a cílevědomou činnost, tento zájem roste jen pomalu, proto učitel klade na žáky požadavky jen v únosné míře vzhledem k jejich vývoji. Velmi záleží i na hodnocení žáka a jeho práce. Kladné ohodnocení pozitivně ovlivňuje chuť pokračovat v samostatné práci na zadaných úkolech. Tudiž by jimi neměl šetřit ani pedagog ani rodič.

Kognitivní zralost se prokazuje přechodem od vnímání celostního k analytickému. Je to důležitý pokrok, protože jej dítě využívá v činnostech jako je čtení, počítání i psaní. Rozlišování detailů a jejich opětovné složení v celek je nepostradatelná schopnost každého budoucího žáka. Náhodné zapamatování se proměňuje v úmyslnou paměť, kterou podporuje vůlí vedená pozornost.

Dítě zralé je charakteristické zvědavostí a svým tvořivým, činorodým přístupem. Vytrvale se zajímá o nové poznatky, je pozorné a touží po vědění, hra se stává vedlejší.

Mnoho žáků po nástupu do školy vykazuje známky nepřizpůsobivosti. Dítě je roztěkané, hraje si s tím, co má právě k dispozici, nesoustředí se na pokyny učitele, neposlouchá výklad, mluví, kdy jej napadne, otáčí se. To může vyústit v závažné potíže při začleňování se do vzdělávacího procesu i v celém vývoji jeho osobnosti. Je-li učitelka zkušená a trpělivá, svým individuálním přístupem dítěti pomáhá a vede jej, aby překonalo počáteční adaptační problémy. Soustředí se na podněcování i aktivizování jeho pracovních schopností, pozitivně jej motivuje k učení. Díky tomu se žák postupně může zcela zbavit svých problémů a zapojí se do vzdělávacího procesu.

4.2 Vývoj poznávacích procesů

4.2.1 Vnímání

Vnímání je složka senzomotorické aktivity, která se vyvíjí. Není to jen souhrn počitků, ale psychický akt, kterého se účastní celá osobnost žáka. Rozvíjí se schopnost diference a analýzy, což umožňuje kvalitnější chápání a poznávání skutečnosti. Dochází k přechodu od vnímání konkrétních věcí a jevů k abstraktním. Žákova percepce je kolem desátého

až jedenáctého roku života téměř přesná jako u dospělého jedince. Ovšem dítě má méně zkušeností s tříděním informací a dat, dedukcí vzájemných vztahů a souvislostí. U žáka se stále vyvíjí zraková ostrost, sluchová a dotyková senzibilita, učí se nadále rozlišovat barvy, tvary a velikosti. Největší potíží je chápání prostorových vztahů a času, porozumění těmto jevům trvá nejdéle.

4.2.2 Pozornost

Prvořadý význam pro každého žáka, který rozhoduje o kvalitě dalších poznávacích procesů, má pozornost. Pozorné dítě je ve svém vzdělávání úspěšnější než dítě nepozorné a roztěkané. Krátkodobá, spontánní pozornost na začátku školní docházky bývá narušována nenadálými vzruchy, je utlumena a často i přerušena. Aby pro žáka, který vůlí ovládá svou pozornost, nebylo soustředění výrazně vyčerpávající, snaží se učitel efektivně organizovat své vyučování. V nižších ročnících zadává pedagog jednodušší, krátkodobější úkoly, které častěji budí pozornost, střídá metody a formy, znovu motivuje své žáky k činnosti. Pozitivní vliv má nejen střídání forem výuky, nýbrž i povzbuzování, chválení, hra, relaxační cvičení, metody a přístupy alternativní, oddechové chvilky.

4.2.3 Paměť

Paměť je bezprostředně propojená s vnímáním, na počátku školní docházky je spíše neúmyslná, mechanická. Krátkodobá i dlouhodobá paměť je ve školním věku stabilnější, rychle se zdokonaluje. Logický úsudek, racionalita i úmyslné zapamatování převládají. Žák je schopen efektivněji zopakovat osvojené učivo pod vedením učitele. Využívá úmyslných paměťových taktik, kombinuje druhy paměti. Když si žák uvědomuje smysl a účel zapamatování, jeho paměť je lepší, proto je důležité ho motivovat. Paměťové strategie žák používá již kolem šestého roku, opakuje si pro sebe zadaný materiál znovu a znovu, později je schopen ho logicky organizovat, používá mnemotechnické nástroje. Tyto strategie se s rostoucím věkem zlepšují a zdokonalují.

4.2.4 Představivost

Představivost je schopnost vybavení si již známých vjemů. Dítě s věkem ztrácí svou charakteristickou spontaneitu, rozlišuje skutečnost a fantazii, proniká do životní reality. Do světa fantazie se vrací jak ve hře, tak i ve čtení oblíbených knih. Realita fantazii do jisté míry potlačuje, ve škole se u žáků rozvíjí záměrná představivost. Učitel navozuje úmyslné představy, aby podpořil svou práci a výkon u žáků při plnění zadaných úkolů. Moment

přechodu od spontánního, bezděčného vzniku představ ke schopnosti úmyslně vzbudit, navodit potřebnou představu je velmi důležitý. Předchůdcem manipulace s pojmy je schopnost operovat s představami.

4.2.5 Myšlení

Myšlení je silně ovlivňováno činnostmi školními i pedagogovou osobností. Žák se učí zvládnout schopnost logických operací, odpoutává se od bezprostředního, přímého a nepromyšleného úsudku. Na konkrétních věcech a jevech si vytváří představy, postupně přechází od názorného myšlení k fázi konkrétních operací. V jednom okamžiku dítě dovede spojit několik různých myšlenkových procesů, které vytvářejí ucelený systém. Mezi faktory, které podněcují žákovu myšlení, se řadí především motivace, úměrnost obtížnosti zadaného úkolu, jeho momentální psychické rozpoložení i fyzická kondice a jiné. Vlivem řízeného vyučování se myšlenková činnost, v mladším věku převažující v názorně předmětové rovině, odděluje od vnímání a přechází v relativně samostatný proces logického myšlení. Již zmiňovaná motivace je silným faktorem podněcujícím myšlení, u mladších žáků přichází z vnějšku formou pochvaly, známky, povzbuzení, dotekem či úsměvem. Projevem inteligence dítěte se nabízí sama výkonová motivace. Žáci jsou ve vzdělávacím procesu vedeni především ke konvergentnímu myšlení, kde se v úloze uplatňuje jedno správné řešení nebo konečný počet správných řešení, a zapomíná se na rozvíjení a podněcování tvořivého divergentního myšlení.

4.2.6 Řeč

K obohacení řeči žáka dochází zároveň s vývojem myšlení. Při nástupu do školy žák zná svou mateřštinu a prakticky ji užívá. Rozdíly mezi dětmi jsou patrné ve slovní zásobě, výslovnosti, skladbě vět. V rámci vzdělávacího procesu si žák osvojí řeč psanou i čtenou, tato činnost je v začátcích velmi obtížná, dítě je unavené. Učení se čtení a psaní vyžaduje koordinaci a kooperaci zrakového, sluchového i kinestetického receptoru, žák se učí těmito receptory řeč analyzovat a syntetizovat. Dovednost čtení umožní dítěti jazyk výrazně rozvíjet, slovní zásoba se rozšiřuje, zlepšuje a zkvalitňuje se větná stavba, z vět jednoduchých se stávají delší a složitější souvětí. Žák respektuje gramatická pravidla, se kterými se seznámil, problémy s výslovností se srovnávají, u některých dětí je pokrok v artikulaci zřejmý.

4.3 Mladý čtenář

U mladého čtenáře se setkáváme s termínem čtenářská apetence.

„Čtenářská apetence – termínem nazýváme nerozlišenou a nespecifikovanou, zcela spontánní dětskou „chuť číst“, která na rozdíl od zájmu není spojena s konkrétní výběrovou zaměřeností, s apriorními postoji a podobně.“ (Chaloupka, Nezkusil, 1979, s. 123)

Význačnou roli v dětském čtenářství od úplně prvotního styku s knížkou hraje anticipace, což je fantazijní předjímání budoucnosti podložené čtenářským zážitkem. Anticipace je založena víceméně na obsahu, oblíbeném druhu hlavní postavy, příběhu, reáliích, prostředí, námětu, které provází silné senzitivní a etické postoje. Důležitý význam má na dětský socializační proces, jakým způsobem se utvářejí jeho ideové, společenské, mravní názory, osobní celkový vztah dítěte ke skutečnosti.

5 Učitel

5.1 Vývoj profese od starověku po středověk

Profese učitele existuje již tak dlouho jako lidstvo samo. Nejstarší podoba pedagoga v nynějším slova smyslu je hodnověrně doložena až z dob starověkých států, tedy z dob starověké Indie, Číny i Egypta. První školy vznikaly v rozkvětu a rozvoji období starověkého Říma a Řecka. Škola tehdy byla organizovaná instituce se záměrem vzdělávání, pro které se specializovali profesionálové. Významným pokrokem ve školství se stalo písmo. Vynález písma umožnil používání nových, efektivnějších didaktických metod, které nebyly založeny jen na ústním projevu. Profese učitele byla v této dávné době už oborově rozlišovaná. Učitelé se specializovali na geometrii, gramatiku i řečnictví a hudbu.

Středověk se vyznačoval církevní edukací. Vzdělávalo se v církevních školách – v katedrálách, kláštorech. Učiteli byli kněží, učili své žáky v latině a to především duchovní a teologické nauky, takzvanou scholastickou filosofií. Ve dvanáctém století došlo v Evropě k dalšímu rozvoji učitelské profese. Byly zakládány univerzity, které známe i dnes – Boloňská univerzita, Oxfordská univerzita a Univerzita Karlova v Praze. Se vznikem univerzit se rázně posunulo vzdělávání, které bylo do určité míry nezávislé na církvi. Vznikl i nový typ kantora a to vysokoškolský učitel, univerzitní mistr s titulem magister. Vystudovaní učitelé, kteří dosáhli titulu bakalář, odcházeli na nižší stupně církevních či nově vznikajících městských škol.

Sociální postavení pedagogů středověké městské školy nebylo lehké. Učitelé byli podporováni či vydržováni kupci a řemeslníky. Od města a rodin dostávali dávky různého druhu, především však naturálie. Mnozí žili v mizérii. Navzdory této nelehké životní situaci plnili svůj úkol, šířili elementární vzdělávání mezi lidmi a zesvětšovali náboženské školství.

5.2 Změny vlivem školské reformy v 17. století

Od sedmnáctého století byla profese učitele posunuta ve svém vývoji opět kupředu a to vlivem humanistických myslitelů, například Komenským, Rousseauem či Pestalozzím. V historii českého učitelstva zaznamenáváme důležitou změnu roku 1774, kdy Marie Terezie provedla školskou reformu a zavedla tak povinnou školní docházku. Díky této reformě ve vzdělávacím procesu nutně dochází i k novým požadavkům na kantora. Od roku 1775 se učitelé připravují v tříměsíčních či šestiměsíčních kurzech, takzvaných preparandiích.

Absolvoval-li učitel preparandii, stal se na škole pomocníkem, po minimálně jednom roce praxe složil test pedagogické způsobilosti a mohl být povolán jako nezávislý učitel. Dochází tak k prvnímu typu systematické výchozí přípravy pro učitelský obor v dějinách našeho učitelstva.

„Učitel patřil k vesnické intelektuální elitě a díky tomu se mu dostávalo patřičné vážnosti. Učitelé dávali podněty k řadě prospěšných věcí, dlouho byli jedinými gramotnými lidmi na vsi, proto nemohli chybět u záležitostí, kde bylo třeba vést písemný záznam nebo napsat podání.“ (Petráň, 2001, s. 180) Přestože učitel i v sedmnáctém století žil v nouzi, přivydělával si jako písař či kostelník, byl lidmi oceňován a vážen. Působil dokonce jako vlastenecký buditel, což znamenalo jistou šikanu od germanizující vrchnosti.

Politická situace v zemi často znesnadňovala rozvoj pedagogického povolání. V polovině devatenáctého století byly vydány dekrety zabývající se zkvalitněním příprav učitelů na celoživotní povolání. Zřizovaly se nové ústavy, tak zvané pedagogie.

5.3 Úsilí o vysokoškolské vzdělání učitelů

O první prosazení nutnosti vysokoškolské přípravy učitele se zasloužil Gustav Adolf Lindner. Díky němu mohli učitelé navštěvovat pedagogický seminář na filozofické fakultě v Praze. Snahy byly i nadále vyvíjeny ještě před první světovou válkou, avšak boj vyvrcholil až v období první republiky. Skupina poslanců podala návrh o zavedení vzdělávání učitelů na vysokoškolské úrovni. To vedlo k dlouholetým sporům a dohadům mnoha institucí. Čeští učitelé sami zřídili Školu vysokých studií pedagogických v Praze. Byla to naše první samostatná instituce poskytující vzdělání na úrovni vysokoškolské v oblasti pedagogiky a psychologie a to hlavně pro první stupeň. Prvním zastáncem funkce děkana se stal Kádner. Z důvodů změn politické situace neměla dlouhého trvání. Vznikaly návrhy koncepce vysokoškolského vzdělávání učitelů, zasloužily se o ně kupříkladu Příhoda či Chlup. To vedlo k argumentacím a polemizacím, sporům, které přetrvávají do současnosti.

„Je paradoxem, že ti, kdo ošetřují chrup dětí, mají úplné universitní vzdělání, kdežto učitelé pečující o „duši“ dětí mají se spokojit jen se vzděláním polovysokým... Vysokoškolské vzdělání učitelstva jest základní otázkou státní existence a patří mezi otázky zbrojení, v tomto případě duchovního, na němž se nesmí šetřit... Politikům jest nutno dáti před oči nahý problém, který jest v nebezpečí kulturního opoždění... K ideálnímu řešení vzdělání učitelstva vede pouze studium učitelů na dosavadních universitních fakultách nebo na zvláštní fakultě pedagogické.“ (Příhoda, 1937, s. 149 a 154)

Po druhé světové válce byly fakulty pedagogické zřízeny v Praze, Brně, Olomouci a Bratislavě a naplňovalo se tak úplné vysokoškolské vzdělání.

5.4 Charakteristika učitele

„Termínem učitel označujeme člověka, který soustavně odborně vzdělává a vychovává děti, mládež nebo dospělé. Učitel je rozhodující složkou ve výchovném procesu – je jeho iniciátorem a organizátorem.“ (Kantorová, 2008, s. 163)

Pedagog promýšlí, plánuje, řídí i organizuje svou pedagogickou činnost i činnost svých žáků, spoluutváří jejich osobnost, zprostředkovává vědomosti, dovednosti, utváří návyky. Do budoucna žáky připravuje na co nejrychlejší adaptaci a přijímání změn společnosti, koriguje jejich reakce. Dbá na celkový rozvoj vychovávaného a to v oblasti fyzické, rozumové, citové, morální i volní.

Učitel jako edukátor je profesionál, jenž edukuje neboli učí, vychovává, instruuje a tak dále. Tato činnost je příznačná pro celou sérii dalších profesí. Učitel je jedním z pedagogických pracovníků.

Osobnost učitele utváří soubor jeho schopností, dovedností, vědomostí a osobních vlastností. Úspěšný pedagog má vzdělání pedagogické, psychologické, odborné praktické, teoretické i všeobecné nezapomínaje na filozofický a kulturní rozhled.

Vzdělat se v oblasti pedagogiky a psychologie znamená osvojit si teoretické vědomosti o metodách, cílech, formách i zásadách výchovné práce, praktické dovednosti a návyky se realizují v praxi. Nedílnou součástí důležitých schopností a dovedností jsou schopnosti diagnostické, dále didaktické týkající se motivace, vytyčování cílů, jasnosti a srozumitelnosti výkladu učiva, schopnosti komunikativní, organizační a další. Neméně podstatný je i pedagogický takt, který se projevuje v řešení vzniklých výchovných situací, způsobu posuzování i rozhodování.

Základnu pedagogickému i psychologickému vzdělání utváří vlastní odborné vzdělání a všeobecný rozhled učitele. Pedagog by se měl vzdělávat tak, aby jeho znalosti přesahovaly okruh učební látky, kterou předává svým žákům. Z toho vyplývá, že úroveň znalostí učitele se musí nepřetržitě rozvíjet, aby byl neustále zásoben novými informacemi a nezaostával za současnými poznatky vědy. Důležitá je empatie, učitel citlivým a mravním postojem přikládá informacím váhu takovou, že získají lidský rozměr a podstatný význam pro žákův každodenní život. Pedagog nepřetržitě podněcuje a motivuje žáky, budí jejich zájem a touhu po vědění. Aby byl schopen takto posilovat žákův úmysl učit se, je důležité vyznat

se v lidech, orientovat se ve sféře ekonomické, sociální, politické i kulturní a mít filozofický rozhled.

Socioprofesionální skupina „učitelé“ se vnitřně třídí do několika dalších skupin. Nejviditelnější diferenciací je podle druhu a stupně školy, ve které učitelé pracují. Produkuje se tak typologie pedagogů. V České republice reprezentuje takřka čtyřicet procent učitelů základní školy. Učitelská profese se ostře diferenciuje dle vyučovaných oborů, kde se učitelé specializují na jednotlivé předměty.

V každé době společnost určuje jisté ideje o charakteristice správného, dobrého kantora. Tyto vytyčené požadavky dnes určují takzvané profesní standardy, jež jsou naplňovány během přípravy na vykonávání povolání vzděláváním na vysoké škole.

„Kompetence učitele – soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání. V tomto vymezení je vyjádřeno, že kompetence učitele jsou zčásti získávány přípravou (učením), zčásti jsou dány genetickými potencialitami (podobně jako třeba umělecký či sportovní talent).“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 103-104)

Prvními samozřejmými učiteli a vychovateli dítěte jsou jeho vlastní rodiče, zejména matka. Poté učitel či učitelka v mateřské škole a další. Názory na úlohu kantora ve společnosti a na vztah mezi učitelem a žákem se neustále formují. Důležité ovšem je vycházet z potřeb dítěte samotného. Zdůrazňuje se vztah založený na lásce k dítěti, zdravé autoritě, to vytváří v dítěti pocit bezpečí a zbavuje ho strachu z nenadálých změn či tvrdých trestů. Na výchově dítěte se tedy v současnosti podílí především rodina, škola, kamarádi a další lidé, se kterými přichází během každodenního života do kontaktu. Nezapomínáme na další činitele, kteří ovlivňují zdravý vývoj dítěte ať už je to tisk, rozhlas, kino, televize či internet.

V nynější době již učitel není považován za hlavní pramen informací pro žáky vzhledem k tomu, jakým způsobem se neustále rozvíjí systém masových komunikačních prostředků. Pedagog tedy o to usilovněji sleduje rozvoj poznání vědy, techniky a dalších oborů, aby adekvátně reagoval na podněty svých žáků.

5.4.1 Požadavky na osobní vlastnosti učitele

Osobní vlastnosti pedagoga se rozřazují na charakterové a volní, pracovní, citové a temperamentní, rozumové, společenské. K vlastnostem charakteru a vůle můžeme přiřadit například upřímnost, dodržování zásad, čestnost, cílevědomost, jasnost a důraz v rozhodování, houževnatost, přímost, spravedlnost, bezelstnost a další. U společenských

vlastností stojí za zmínku srdečnost, vlídnost i laskavost, porozumění, empatie, zdvořilost, taktnost, uznalost, uctivost. Vlastnosti pracovní jsou neopominutelné, především pak vztah a láska k učitelské profesi i žákům, důslednost, svědomitost, pečlivost, spolehlivost. Nezapomínaje na sebeovládání, trpělivost a velmi důležitý optimismus, tyto temperamentní vlastnosti nemohou učiteli chybět.

Pedagog odolává všem vlastnostem, jež překáží objektivitě v rozhodování, jedná se o vztahovačnost či sentimentalitu.

Pařízek zdůrazňoval sociální zralost jako významnou vlastnost učitele a schopnost mezilidských vztahů. Sociálně zralý člověk je ochoten a schopen brát na sebe zodpovědnost, posuzuje objektivně vzniklé situace i ostatní lidi aniž by byl zaujatý, rozhoduje se dle potřeb a nese důsledky svých rozhodnutí. Zralost se projevuje také odbornou kvalifikací a přijetím práce pro společnost, samostatností po stránce ekonomické a založením vlastní rodiny.

Učitel je posuzován dle svého chování a je sledován ve škole, kde je vzorem žákům, dbá na svůj zevnějšek, vyniká v taktosti, v soukromém životě vede spořádaný rodinný život a projevuje se také ve veřejné činnosti podle místních podmínek a předpokladů a zapojuje se do aktuálního dění v místě svého bydliště.

Dalšími vlastnostmi, které specifikují učitelskou profesi, je schopnost vcítit se do druhého, zájem o intelektuální, senzitivní i morální vývoj, trpělivost v společenských kontaktech, zejména s dětmi, náročnost na vlastní osobnost, sebeovládání, sebevzdělávání, důslednost v práci. Inteligence, schopnost vyjadřovat myšlenky na úrovni, chápat myšlení druhých, přizpůsobování, efektní vyjadřování, duševní zralost a svěžest, mladost, adaptace, spravedlnost, životní optimismus a smysl pro humor jsou nedílnou součástí každého dobrého, ba dokonce vynikajícího pedagoga.

6 Pohádka

Pohádka je útvar prozaický, který spadá do lidové slovesnosti, má jedinečné estetické hodnoty. Vyprávění pohádky osvětluje věcnou realitu s naivní a transcendentní samozřejmostí právě tak, že vše je nepochybně skutečné. Skrze svou autentičnost a navzdory tomu, že je fiktivní, zpravidla vystihuje určité lidské tužby, žádosti i přání, všeobecné základní životní pravdy, zdůrazňuje důležité etické zásady.

„Vstřebala do sebe dědictví mýtů a rituálů, pradávného prolnutí lidské rozumové aktivity, fantazie i magie a ve své žánrové paměti uchovala moudrost, životní zkušenost, étos, vtip a umění slova nejrůznějších etnik a národů světa.“ (Vařejková, 1998, s. 3)

Ve světě dětí zůstává stále velmi oblíbená pro svůj pohled na realitu, chytré nápady, vtip, pohlíží na skutečnost pohledem samotného dítěte, spojuje fantazii se světem, ve kterém žije, objevuje nové a chytré nápady, náměty, ukazuje platné mravní, etické hodnoty, dává možnost se zasmát, pobavit se.

Existuje mnoho klasifikací pohádek. Několik základních charakteristik je pro ně společných. Vypravovaná pohádka uchvacuje posluchače kouzlem lidského hlasu. Poutavý děj, doprovázený mimikou a gesty spojuje vypravěče i posluchače, utváří jedinečný, půvabný společný zážitek. Děj pohádky je vypravováním formován, utvářen a vzniká mimořádný a fantastický příběh plný propletených lidských vztahů, názorů jednotlivých postav, jejich tužeb, zkušeností. Pohádka zpodobňuje skutečnost - každý sní o štěstí, bohatství, jednoduchém a krásném životě, spravedlnosti. Dává prostor prostému člověku, aby mohl uskutečnit své sny, vytváří vlastní imaginativní svět, hru, kde pohádkové postavy bez zábran přinášejí hluboké životní principy, naději, spravedlnost, dobro zde vítězí nad zlem. Závěr je vždy šťastný, zlo je zaslouženě potrestáno, očekávání všech je uspokojeno, dobrá přání se splnila. Posluchačovo či čtenářovo vědomí je mravně formováno, pohádka navodila pohodovou atmosféru. Tímto je velmi oblíbenou a zůstává hluboko v povědomí. Charakteristická pro pohádku je hlavní postava (nejen) nesoucí určité zástupné vlastnosti skupiny lidí - typizace.

„Typizace = vystižení určitých charakteristických vlastností, znaků či způsobů chování v jedné postavě, v jedné dějové situaci nebo v jednom významovém vyznění příběhu, v tomto smyslu se tedy typizace netýká pouze typu hrdiny, ale obecněji modelové výstavby uměleckého sdělení o skutečnosti, v tvorbě pro děti má typizace řadu poloh od metaforické typizace, např. příběhu se zvířecím hrdinou, pohádky aj. až k typizaci životních skutečností dítěte v příbězích z dětského života.“ (Chaloupka, Nezkusil, 1979, s. 133)

Hlavní klasifikace pohádek je na pohádku folklórní, literární a autorskou. Také se setkáváme s tříděním na pohádku zvířecí, kouzelnou, legendární, humornou, filmovou, novelistickou a další.

6.1 Autorská pohádka

Objevila se zároveň se zvýšenou oblibou folkloru, počátky se pojí s rozvojem romantismu. V pohádce se objevuje spousta romantických prvků, jako jsou exotické kulisy, iluze, tragický konec hlavního hrdiny, zrcadlí problémy tehdejší doby. Pohádky mívají vlastenecký charakter, hrdina má hluboký vztah ke svému národu, vlastní zemi, v níž žije.

Hans Christian Andersen je považován za zakladatele pohádky autorské. Jeho díla jsou ceněna dodnes, nejen prozaická, ale také poetická a dramatická. Během svého života vyprodukoval sto padesát šest pohádkových textů. Inspiroval se lidovými vyprávěními, svými autentickými prožitky, soustředil se na dobové problémy společnosti, s ironickým nadhledem zaznamenával nedostatky lidí obyčejných i urozených, zdůrazňoval křesťanské hodnoty. Obyčejné předměty ze života oživoval a svá vyprávění zasazoval do prostředí civilního, například v pohádce Cínový vojáček se ocitáme v dětském pokoji.

Dalším významným představitelem je Oscar Wilde, který navázal na pohádkovou tvorbu Andersena. V jeho pohádkách se vytrácí inspirace folklorem, vypráví jazykem básníka, nacházíme v nich symboly, obrazy a střídá ironii a satiru. Oba autoři, Andersen i Wilde, vnesli do pohádky problémy a strasti jejich vlastního světa a civilní realie.

Autorská pohádka je nejfrekventovanější pohádkový žánr, pro čtenáře se stává přitažlivým svou variabilitou. Osobitý autorský výtvar může pohádku inovovat, aktualizovat nebo adaptovat novými nepohádkovými postavami, motivy, pracuje s obvyklými konvenčními pohádkovými postupy, které může popírat, konfrontuje prvky fantazijní s reálnými, užívá humorné nadsázky, zcivilňuje vztah ke kouzelnému prvku, inovuje užívaný jazyk, aby mu děti rozuměly.

Nejednou prochází pohádka obtížnou situací, neboť je konfrontována s projevem komerce a musí hledat svou hodnotu. Úspěšnost si udržuje už jen pro svůj název „pohádka“. Některé adaptace, literární či filmové a jiné, škodí kvalitě a klasickou pohádku znehodnocují. Protipólem se stávají pohádky, které prostřednictvím skrytých významů přinášejí závažné lidské problémy, poslání, vztahy a vážně o nich přemýšlí.

Předními českými tvůrci tohoto žánru v minulosti byli Karafiát, Lada, Werich, Sekora, bratři Čapkovi, Macourek, Čtvrtek, Šiktanc a další.

6.1.1 Námět

Autoři jednotlivých pohádek využívají nezměrné množství námětů. Zařazují do svých děl prvky kouzelné, strašidelné, oživují mrtvé věci, které mohou mluvit a tak dále. Texty pohádek se rozlišují svou tematikou. Známe pohádky kouzelné, které obsahují příznaky kouzel, strašidelné nebo démonické, ve kterých se objeví pohádkové postavy jako hejkal, čert či čarodějnice, nonsensové, novelistické, jež minimalizují nadpřirozeno, výchovné (didaktické). Dále můžeme nalézt pohádky, ve kterých se objevují postavy z mýtů či legend a pohádky alegorické. Neméně oblíbené jsou i pohádky antropomorfizující, jež dávají zvířatům lidskou řeč a myšlení.

6.1.2 Postavy

Tradice lidu, český venkov, jejich prostost a čistá krása inspirovaly mnoho autorů, kupříkladu Karla Čapka nebo Josefa Ladu, k přirozenému utváření pohádkových postav právě do autentického prostředí přírody. Vodník stráží svůj rybníček či říčku, pečuje a stará se o blahobyt své říše. Čarodějnice obstarává rady pro celou vesnici, sbírá, suší a rozdává bylinky a koření všeho druhu. Čert dští síru i straší lidi, všichni se ho bojí.

Postavy vychází ze samotného jádra přírody, neodmyslitelně k ní náleží. Prostředí a úzké spojení s lůnem přírody vdechuje pohádkám nezapomenutelné kouzlo a přitahuje děti svou jednoduchostí a omamnou nádherou. Každá postava má ustálené typologické znaky. V pohádce vévodí dělení postav na dobré, které jsou krásné, chytré a oplývají samými kladnými charakterovými vlastnostmi, a zlé, jež mají povětšinou negativní vlastnosti.

6.1.3 Děj

Děj pohádky bývá obvyklý jako u jiných děl. Zvláštností u tohoto literárního žánru je, že pohádka bývá vždy vyprávěna v minulém čase. Nejedná se o historickou událost, která je doložena, ale vyprávěčský styl. Zaposloucháme-li se do pohádky, zjistíme na jejím konci, že ani nevíme, kolik času vlastně uplynulo, zda se děj odehrál během dvou dnů, týdnů, měsíců či několika let.

Začátek vyprávění má vždy zápletku, která se pomalým tempem rozvíjí až po bod zvratu, tedy expoziční, kolize a krize. V bodě vyvrcholení se většinou nabízí autorovi několik možností rozuzlení – peripetie. Rozuzlení a definitivní závěr se dozvídáme v katastrofě. Výstavba děje se nemění, pouze autoři si s ním pohrávají každý svým vlastním způsobem.

6.1.4 Prostředí

Opírat se při popisu pohádkového prostředí o definice dost dobře nelze. Každý čtenář, posluchač i divák ví, že prostředí, do kterého je pohádka zasazena se může měnit. Jednou se nachází na zámku, jindy v lese, na louce, v jeskyni, ve vesnici či přímo ve stavení. Modernější pohádky dávají prostor i městskému prostředí.

Funkce prostředí má spíše dekorativní charakter. Podtrhuje krásu okamžiku, nesouvisí přímo s postupem děje.

7 Výtvarná řada

Výtvarná díla mohou být dětem předkládána jako jednotlivé samostatné práce. Umělecky projektové lekce ovšem nejsou jen prostoduché skladby. Navazují na sebe, cíleně směřují k určitému postupu. Učitel svou výuku smysluplně promýšlí, skládá je do jednoduchých kompletů, tak zvaných výtvarných řad. Složitější celky jsou svou stavbou značně složitější a nazýváme je výtvarné projekty. Metoda výtvarné řady není ničím novým, jde o postup převážně známý. V historii prošla výtvarná řada krystalizací, učitelé tuto metodu užívali již jako metodickou řadu, měla vést od nástinu k provedení v materiálu nebo od počátečních jednoduchých črtů k dekorativním úpravám. Jak šel čas, jevily se nové eventuality řetězení, jež své těžiště přesunuly od vývoje uměleckých zručností na rozvoj výtvarného přemýšlení.

„Výtvarné řady jsou poměrně krátké a srozumitelné útvary, které rozvíjejí kterýkoli námět, úsek učební látky nebo výchovný problém.“ (Roeselová, 1997, s. 30)

Logicky seřazené úkoly navazují jeden na druhý, vytvářejí dohromady myšlenkovou osnovu vedoucí k přesně daným postupovým krokům. Žákovy dovednosti a schopnosti jsou rozvíjeny hravou formou, obohacují se skrze smyslové a emocionální prožívání. Úlohy jsou řetězeny tak, že obvykle nevyžadují zdlouhavé a složité komponování látky či vyčerpávající koncentraci. I za předpokladu časových prostojů mezi jednotlivými vyučovacími hodinami výtvarné výchovy nedochází k přetržení linie práce, ba naopak právě téma výtvarné řady poskytuje spojovací prvek pro propojení individualizovaných lekcí, neztrácí tedy kontinuitu. Náležitě promyšlená výstavba řady napomáhá oslabovat záporný účinek nízkého rozsahu vyučovacích jednotek uměleckého předmětu. Řada ve výtvarné výchově je ceněna především pro svou jednoduchost, srozumitelnost, stručnost a přehlednost, jež přispívá k opravdovějšímu pochopení nastínění problému. Skýtá každému takový prostor a čas k porozumění předloženým problémům do hloubky, aby své pochopení mohl svobodně vyjádřit.

7.1 Tematická řada

Samotný námět je podstatou této řady, výtvarné otázky nebo problémy se v tomto postupu nestupňují. Jedno téma je rozvíjeno náměty a skrze ně hledá odpovědi. Mohou řetězit jednotlivé informace, dosazovat do své představy zajímavé aspekty, podnítit tvořivé myšlení.

7.2 Výtvarný cyklus

Ve sféře jednoho námětu žák realizuje svou vlastní výtvarnou ideu. Hotové práce žák seřadí do cyklu, který má jednotnou myšlenku nebo se zabývá výtvarnými otázkami. Více alternativ vyjádření může dětem poskytnout obecné téma, kupříkladu jednotlivá roční období, dítě se zamyslí, co jej nejvíce zaujme, čeho si všímá, vnímá podstatu konkrétního období zcela jinak než jeho spolužák. Výsledný dojem z prací všech žáků dává inspirující podněty lidem, kteří vnímají emoce výtvarných děl. Koncepce výtvarného cyklu spočívá v jednoduchosti, gradace není patrná, neboť vedle sebe řadí variace jediného námětu. Umělecký zájem, myšlení a emoce žáků se podněcují, posilují a tříbí, rozvíjí se koncepční myšlení, neboť objevují nové náměty, uvažují o jiných alternativách svých děl.

7.3 Metodická řada

Metodická řada je založena na důsledném řazení kroků, jež rozvíjí základní myšlenku od jejího počátku jako nápadu až k definitivní gradaci, realizaci. Ke konečnému poznání či řešení zadání se žák propracovává jednotlivými zadanými stupni, tedy z fáze vlastních zážitků, přes studování a pozorování, znázorňování reality, prožívání všemi smysly až k fázi uvědomění si nových vlastností věcí, které dosud neviděl, nyní je objevil a proměnil. Konečná výtvarná díla tedy ukazují na vývoj poznávání daného námětu. Úlohy metodické řady budují žákovo vědomí o návaznosti a logické přemýšlení.

7.4 Srovnávací řada

Řada srovnávací náleží k nejnáročnějším, neboť vyžaduje pozorování vybraného problému výtvarně výchovného z pohledu didaktiky, psychologie, vývoje, typologie a jiných, zakládá se na tezi, kterou je nutno potvrdit nebo vyvrátit. Učitel volí řadu srovnávací, chce-li sledovat cíl charakteru psychologického, pedagogického a dalších. Pedagog diagnostikuje rozdíly v přístupech k řešení úloh, hledá rozdíly ve skupině i mezi individualitami. Z časového hlediska vyhlíží tato metoda jako zatěžující, jelikož učitel soustředí mnoho své pozornosti a sil, aby pochopil a poznal souvislosti pojící se k předmětu výtvarné výchovy.

7.5 Nároky na přípravu

Téma se stává cenným pro pedagoga a jeho žáky tehdy, vyvolává-li otázky dětí a hledání odpovědí. Neobyčejnými stimuly vybízí k navození problémového způsobu myšlení. Čas je pro učitele velmi důležitý, zamýšlí se a do detailu promýšlí a smysluplně provazuje stimuly, v myšlenkách si s nimi pohrává, utváří, poznamenává si podněcující ideje, které budou vhodné pro daný výtvarný úkol.

Dalším krokem k realizaci a konkretizaci tématu je užší obeznámení s odbornou literaturou. Diskutuje s žáky o svých myšlenkách, nápadech, úvahách. Žáci reagují a poskytují učiteli zpětnou vazbu, nové podněty.

Z obecného se stává konkrétní, výtvarné souvislosti získávají tvar, téma je provázané a propojené náměty. Nyní přichází na řadu volba výtvarné techniky. Při jednoduchém a nenáročném zadání mohou žáci sami individuálně řešit výtvarnou řadu, tak je vedeno k samostatnému kreativnímu myšlení, prožitku, objevování vzájemných vztahů námětu se zážitkem a jeho provedením.

7.6 Uplatnění na veřejnosti

Ve společnosti se pedagog prezentuje společně se svými žáky skrze školní výstavy, ve kterých předvádí ucelené výtvarné řady. Dítě se učí porozumět všem úhlům své práce, ujasňuje si nejistoty, dává průchod toku obohacujících myšlenek, pociťuje hrdost, která podněcuje jeho oblibu předmětu. Pro rodiče jsou tyto výstavy výbornými cestami k porozumění a pochopení významu a záměru vyučování a působení pedagoga.

Mezi další uplatnění na veřejnosti náleží výtvarné salóny, přehlídky a výstavy, výtvarné soutěže. Se soutěžením narůstá problém přerušení soustavného vyučování výtvarné výchově. Pedagog svou účastí na expozicích a přehlídkách, které hodnotí znalci, experti a veřejná komise, může nejen ověřovat kvalitu a efektivnost své činnosti z širšího úhlu pohledu, ale také porovnává a posuzuje sbírky prací svých kolegů, zjišťuje, které postupy budou přínosné pro jeho práci, co naopak nepoužije, čerpá nové nápady, zkoumá, čím obohatí přístupy k předmětu samotnému i k žákům. Učitelé, kteří se neúčastní podobných akcí, se uzavírají a profilují k nepohnutelnému názoru, ochuzují své žáky o inovativní prvky, přístupy a metody. Spousta námětů a inspirací zůstává nedotčena a zavřena v prostorách školní budovy, ukryta v anonymitě.

8 Vybrané prvky vizuálně obrazného vyjádření

8.1 Bod

Bod je vůbec nejmenší prvek ve výtvarné kultuře. Diferencujeme jej na velký a malý, dále na pozitivní, negativní či světlý (pouze obrys). Velký bod, kruh, je plocha. S bodem umělec pracuje. Zvětšuje jej, zmenšuje, sází vedle sebe body řídce nebo naopak hustěji, překrývá je, utváří do rytmu, struktur.

Osamělý bod v ploše na sebe poutá pozornost. Malý bod působí jako smítko, velký zase jako výkřik. Body ve spojení tří již naznačují hranici plochy. Body spolu s liniemi vytvářejí pohyb. Například technika zvaná pointilismus pracuje pouze s body, uskupuje je do barevných ploch. Taktéž se projevuje grafický rastr. Body naznačují pole, plochu, dodávají na plastičnosti díla.

8.2 Linie

Linií nazýváme stopu zanechanou po nástroji. Linie náleží k základním prvkům kresby. V přírodě nacházíme linie nepravidelné, oblé.

Rozlišujeme linii tvořenou jedním tahem, trhanou, pevnou, jemnou, rozbitou, výtvarnou, dynamickou, hladkou, s přítlakem, zdůrazněnou. Dělíme je na přímky a křivky, které na nás působí tím, jakou mají polohu v ploše. Staticky, vážně a pasivně na nás působí linie v horizontální poloze. Harmonii naznačuje pravý úhel. Dynamickou označujeme linii, která je diagonální a šikmá, budí dojem napětí a nepokoje. Bodavý pocit naznačuje ostrý úhel, linie se svírají do šipky. Jeho opakem je úhel tupý, který zpomaluje, jeho předností je pasivita. Vertikální linie poutá pozornost svou štíhlostí, dominantností.

Linie v ploše má svou funkci. Výraz jedné působí na náš vztah k druhým liniím a formacím. Její funkcí může být ohraničení předmětu, obrys obvodů ploch či oddělení rozhraní ploch.

Práce s linií v hodině výtvarné výchovy rozvíjí žákovy schopnosti a dovednosti. V raném dětství má dítě nesmírnou radost, když vidí stopu, kterou zanechávají kreslířské nástroje. Uspokojení a radost z práce u žáků podporujeme, udržujeme a rozvíjíme.

8.3 Barva

Barva je výrazový prostředek působící na emoce, díky svým komunikačním schopnostem se využívá pro širokou škálu možností. Její uplatnění je rozsáhlé, nalézáme ji okolo sebe ve všech spektrech – malířství, stavebnictví, doprava i zdravotnictví, reklama, průmysl a mnoho dalších.

Dítě se učí rozpoznávat pestrou škálu barev a jejich diferenciaci. Prohlubováním svých znalostí nabývá žákův vztah k barvě na bohatosti a posilují se vědomosti pro užití řeči barev.

Předměty okolo nás mají vlastní specifickou barvu. Barva je viditelná pouze tehdy, je-li předmět osvětlen. Sama o sobě je pocitem.

„Esteticko-teoretický zájem o problém barvy se koncentruje na čtyři funkce:

- 1. objektivně charakterizuje určitý předmět,*
- 2. má schopnost emocionálního výrazu,*
- 3. je nositelem významu a má symbolické poslání,*
- 4. vytváří harmonické soustavy.“ (Banáš a kolektiv, 1980, s. 187)*

Základní barvy jsou pestré a nepestré. Mezi nepestré náleží barvy šedé vytvořené mezi bílou a černou včetně. Setkáme se s nimi v lavírované kresbě tuší. Ostatní barvy označujeme jako pestré a ty můžeme rozdělit na základní - červená, modrá a žlutá, z nich lze namíchat barvy podvojně – zelenou, fialovou a oranžovou, i potrojně – vytvořené mícháním základních a sousedních podvojných barev. Lomené barvy vznikají s příměsí jiné, nejčastěji doplňkové a černé nebo bílé. Tyto barvy se v přírodě objevují často. Další diferenciaci barev je na doplňkové, syté, jasné, bledé, tmavé, teplé, lehké, těžké, pastózní, lazurové, lokální a další.

Barva v obraze plní své funkce. Barevné tóny napomáhají rozlišení a oddělení tvarů, utváří pocit vzniklého prostoru, sílu výrazu, dokonce podmíní expresivnost díla.

9 Vybrané výtvarné techniky

Existuje celá řada výtvarných technik. Mezi základní techniky, které se rozvíjejí od útlého věku dítěte, jsou techniky kresby, malby a grafiky. Netradičními výtvarnými technikami jsou například asambláž, froasáž, frotáž, muchláž, alchymáž, dekoláž, koláž, body-art a další.

9.1 Kresba

Kresba je přirozená výtvarná činnost, kterou dítě provádí od svého útlého věku. Poprvé uchopí rukou nástroj zanechávající za sebou stopu a to jej láká k jeho užívání. Zjišťuje a zkoumá, proč nástroj zanechává stopu, manipuluje s ním, vznikají body, linie, črty, čmáranice. Ze začátku si dítě s nástrojem pohrává, od krátkých neuvědomělých črtů přechází k uvědomělým, neboť pozoruje stopy, které mu přibližují jeho okolí.

Dítě povzbuzované, chválené a motivované pociťuje chuť a novou inspiraci k vlastní tvůrčí činnosti. Jeho umění se posunuje od počátečních črtů k oválům, liniím tvořícím pravé úhly, konkrétním zástupným symbolům a znakům, jimiž vyjadřuje podobizny svých blízkých a vtiskuje jim příběh.

V průběhu vzdělávání se žák učí porozumět řeči linií, barev, vnímá působnost světla a vznikajících stínů. S vývojem dítěte se proměňuje i jeho postoj ke kresbě. Využívá její komunikační schopnosti, je mu vlastní právě tak, jako například písnička. Ve svém volném čase kresbou dává svým představám a zájmům konkrétní podobu. Je-li mu poskytnuta možnost zdokonalovat se v této činnosti, postupně objevuje i nové postupy a techniky pro svou komunikaci s okolním světem.

9.2 Pointilismus

Pointilismus je technika navazující na impresionismus. Výtvarníci impresionisti vnímali krásu a atmosféru okamžiku, kterou se snažili zachytit tahem ve svém díle. Pointilisté ovšem užívají pouze bodů, ne tahů a nanášejí čisté barvy, jež se nemíchají na paletě, ale v oku adresáta, který pozoruje obraz z dálky. Podívá-li se zblízka, vidí jednotlivé body.

9.3 Kresba uhlem

Kreslíme-li uhlem, manipulujeme s nástrojem, který za sebou nechává linku, jež má nápadnou šrafuru i plochu, kterou můžeme měkce roztírat. Vlastnosti uhlu umožňují utváření jemných stínů.

Dítě mladšího školního věku se s kresbou uhlem setkává častěji v kombinaci s jinou technikou. Dobře se doplňuje s kresbou rudkou či méně barevně výraznými kreslířskými materiály.

9.4 Malba

„Malba předškolních dětí je výrazem intuitivního ztvárnění emocí, vztahů, prožitků a skutečností našeho světa. Děti barvy cítí jako barevné hmoty. Chápu se jich nejen štětcem, ale často i rukama a v přeneseném smyslu slova celou bytostí.“ (Roeselová, 1996, s. 62)

Výrazovým prostředkem malby je barva. Dítě mladšího školního věku užívá barvy tak, jak je vidí kolem sebe, například nebe je modré, tráva a stromy jsou zelené, půda hnědá a podobně. Základem malby není linie, ale barevná plocha, přechody, střídání a kontrasty míst světlých i tmavých.

Malba se provádí různými prostředky, jako jsou vodové barvy, temperové barvy, akvarelové barvy, suché pastely, olejové pastely a další.

9.5 Grafika

Grafika je zajímavá technika, protože díky ní lze různé předlohy množit. Technika se zakládá na tisku z grafické desky. Žáci se seznamují s novou metodou vyjadřování. Zrcadlově převrácený otisk se pro dítě stává zcela novým zážitkem, neboť mění dojem grafického listu a učí se s ním počítat ve svém řešení zadaného úkolu.

Rozlišujeme grafiku především podle účelu na volnou, propagační (reklamní) a knižní. Dítě se setkává s přípravnými grafickými technikami – gumotiskem, rytou kresbou, hrou s otisky, odkrývací technikou na voskovém podkladu. V neposlední řadě je třeba zmínit i tisk z výšky a tisk z hloubky.

9.6 Froasáž

Netradiční výtvarná technika, kterou se zabýval Ladislav Novák. Tato technika je založena na zmačkání plochy papíru, na který se nanáší barvy, poté se vymývají a opět nanášejí. Vytvoří se základ, který autor dále upravuje - konturuje, dokresluje.

9.7 Koláž

Výtvarná technika, ve které obrazová plocha spočívá na poslepování výstřižků, útržků a dalších již hotových prvků do nového celku. Původní francouzské slovo „collage“ znamená lepení.

Kolážovou technikou se zabývá mnoho slavných umělců. Mezi české přední umělce zabývající se koláží patří Jiří Kolář, Dalibor Chatrný, Jan Kotík, Vladimír Merta či Květa Pacovská.

9.8 Asambláž

Asambláž je velmi kreativní a hravá technika, která si získává a zaujímá děti mladšího školního věku. Technika spočívá ve spojování všemožných starých útržků dopisů, jízdenek, novin, látek, kusů dřeva, malých částí jako jsou kovové spony, kroužky, matky, plastové láhve, víčka a další. Jakékoli „smetí“ se může položit jako základ tohoto výtvarného díla.

Malíř Kurt Schwitters používal ty nejobyčejnější věci k vytvoření fantastických děl.

9.9 Tvarování

Hmat a zrak náleží k důležitým smyslům, pomocí nichž objevuje tvary předmětů. Za dětský první životní objev můžeme považovat prst jeho maminky. Skrze vjemy se dítě velmi efektivně vyjadřuje. Vlastnosti materiálů se žák zpočátku učí skrze hru. Rozvoj jeho prostorového vnímání se postupně formuje a přechází ve vědomé, záměrné tvarování.

PRAKTICKÁ ČÁST

1. Zážitky z lesa

Jméno vyučujícího:	Alena Fikoczková
Název tematického celku:	Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“
Námět vyučovací jednotky:	Zážitky z lesa
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:	období prvního stupně vzdělávání (2. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	Žák při vlastních tvůrčích činnostech reflektuje vnímání objektů smysly, efektivně se zapojuje v komunikaci v rámci dvojice.
Dílčí výstup dané aktivity:	Žák projeví své vlastní životní zkušenosti, prsty nanáší barvu na papír a vytváří dle své vlastní fantazie linie, tvary, objemy, objekty a další prvky

		a jejich kombinace, rozhoduje o jejich umístění. Klade důraz na prožitek tvůrčí činnosti a fantazijní pohádkový svět.
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti a uplatnění subjektivity.
	Konkrétní učivo:	Žák užívá prvky vizuálně obrazného vyjádření – světlostní a barevné kvality, jejich proměny v ploše. Zapojení smyslových účinků vizuálně obrazných vyjádření – umělecká výtvarná tvorba.
Metodické poznámky:	Motivace:	V převleku za čarodějnici učitelka zahraje krátkou část pohádky a volným rozhovorem přejde s dětmi k tématu les. Vzpomeneme si na naši procházku lesem, co všechno jsme viděli, slyšeli a cítili. Vyprávíme si nahlas zážitky. Zavřeme oči a snažíme si vybavit konkrétní prožitky. Pustíme si Jindřichovu písničku, kterou si zpíval, když odešel z domova za svou vysněnou princeznou.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Pracujeme ve dvojicích. Na výkres formátu A2 se pokus zachytit obraz lesa, který si pamatuješ. Vzpomeň si

		<p>na své zážitky z lesa, co jsi viděl i prožíval, že v lese existuje. Použij při tom své ruce, jednotlivé prsty, houbičku, víčko od plastové láhve, krabičku od zápalek, ping-pongový míček. Spolupracuj ve dvojici, tiše si se spolužákem sděl, co potřebuješ. Můžeš použít i další pomůcky. Pracuj nápaditě.</p> <p>Hodnocení: zachycení zobrazení skutečnosti a vyjadřování prožitků, pečlivost, nápaditost.</p>
	Vazby k výtvarné kultuře:	Ilustrace k pohádkám
	Použitá technika:	Kombinovaná technika malby a tisku
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<p>Úvod hodiny</p> <p>Zadání úkolu</p> <p>Vlastní práce na úkolu</p> <p>Hodnocení – reflektivní dialog</p> <p>Úklid třídy</p> <p>Závěr hodiny</p>
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	<p>Člověk a jeho svět</p> <p>Rozmanitost přírody- les</p>
	Forma výuky, vyučovací metoda:	Organizace výuky- hromadná,

	skupinová Použité metody- slovní- dialog, názorné, praktické
Předpokládaný časový nárok:	2 hodiny
Nutné pomůcky a prostředky:	Prstové barvy, štětec, kelímek, papír formátu A2, houbička, provázek, guma, hadřík, plastová láhev, víčko, podložka, zástěra, ping-pongový míček, krabička od zápalek a další
Reflexe:	<p>Úvodní hodinu výtvarné řady jsem zahájila scénkou z filmu „Princezna ze mlejna“. V převleku za čarodějnici jsem vběhla do třídy a hned si tak zajistila veškerou pozornost svých žáků. Rozhovorem jsme volně navázali na učivo o lese, které žáci znali z prvouky. Seznámila jsem je s průběhem vyučovací hodiny a vysvětlila jim zadání úkolu.</p> <p>Žáci poté pilně pracovali ve dvojicích na svých výtvarných dílech, rozvíjeli mimo jiné i své komunikativní schopnosti. Ve třídě zavládla tvůrčí atmosféra.</p> <p>Nejprve se žáci seznámili s prstovými barvami, vyzkoušeli si jejich vlastnosti a poté začali otiskovat nejrůznější předměty, které našli ve svém okolí. Byli velmi šikovní, dokonce se snažili barvy míchat, aby jim vznikly nové odstíny. Úsilí žáků jsme zakončili diskusí a zhodnocením dojmů. Děti ke svým výtvorům vymyslely vlastní krátký příběh.</p> <p>Pro příště bych malování ukončila rychleji. Během práce žáci častěji a častěji míchali barvy do stále tmavších odstínů. Tím se z výtvarných děl stávaly osobité výtvoř. Každý z nich vypovídal svůj vlastní příběh.</p>

Fotografie č. 1

2. Podzemní chodbičky broučků

Jméno vyučujícího:	Alena Fikoczková
Název tematického celku:	Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“
Námět vyučovací jednotky:	Podzemní chodbičky broučků
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:	období prvního stupně vzdělávání (2. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	Žák rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, barvy. Žák v tvorbě užívá tvořivý přístup, využívá své vlastní životní zkušenosti.
Dílčí výstup dané aktivity:	Žák rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření – barvy, linie, tvary, stopy materiálů.

Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti.
	Konkrétní učivo:	Linie, zákonitosti tvarů. Na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil.
Metodické poznámky:	Motivace:	Povídání o oblíbených pohádkách. Která je tvá oblíbená pohádka? Proč se ti tak líbí? Jde o hlavní postavy? Líbí se ti prostředí, ve kterém se příběh odehrává? A co třeba pohádka Princezna ze mlejna? Vyjmenuj hlavní postavy. Jednou z hlavních postav je Jindřich. Kdo je Jindřich? Odkud pochází? Co dělal doma? Proč odešel do světa? Jindřich pracoval často na louce. V létě se kosila tráva a sušilo seno. Byl to pracovitý hoch a měl rád zvířata. Na louce žijí různí tvorové, ať už v trávě nebo pod zemí. Znázorníme bydliště brouků, kteří žijí pod zemí ve svém výtvarném díle.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Připrav si tvrdý papír formátu A4, přelož na polovinu a přestříhni. Vezmi si 2 provázky. Štětcem namoč barvu a pomaloučku do barvy namáčeš provázek. Provázek nabarvi celý a nech

		<p>si kousek suchý, abys ho mohl chytit. Když namočíš provázek, naaranžuj ho na papír do různých spirál a kliček. Tak stejně to udělej i s druhým provázkem. Nyní přilož druhou polovinu. Celé to vlož do knihy a zavři, aby vznikl tlak a provázky se dobře otiskly, suché konce si nech povytažené. Nyní pomaličku vytahuj provázky. A je hotovo. Podívej se dovnitř. Co vidíš?</p> <p>Hodnocení: linie, barvy, tvar, schopnost komunikace o svém díle.</p> <p>Celé provedeme dvakrát, jednou cvičně, podruhé definitivně a žák vybere sympatičtější dílo.</p>
	<p>Vazby k výtvarné kultuře:</p>	<p>Jiří John Vladimír Boudník</p>
	<p>Použitá technika:</p>	<p>Hry s otisky</p>
	<p>Bodový scénář vyučovací jednotky:</p>	<p>Úvod hodiny Zadání úkolu Vlastní práce na úkolu Hodnocení – reflektivní dialog Úklid třídy Závěr hodiny</p>

<p>Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:</p>	<p>Člověk a jeho svět Rozmanitost přírody – půda</p>
<p>Forma výuky, vyučovací metoda:</p>	<p>Organizace výuky – hromadná, individuální. Použité metody – slovní – dialog, názorné, praktické.</p>
<p>Předpokládaný časový nárok:</p>	<p>1 hodina</p>
<p>Nutné pomůcky a prostředky:</p>	<p>Provázký (2), vodové barvy, štětec, kelímek s vodou, tvrdý papír formátu A4 (2x), podložka.</p>
<p>Reflexe:</p>	<p>Žáci se seznámili s technikou tisku a herních etud. Rozvíjeli své komunikační schopnosti a hledali ve vytvořeném díle linie a zajímavé pravidelné i nepravidelné tvary.</p> <p>Vyučovací hodinu jsme započali rozhovorem o oblíbených pohádkách. Pověděli jsme si, proč je pro ně pohádka důležitá. Žáci nadšeně tvořili. Pojali tisk jako soutěž a utvářeli zajímavé motivy z provázků, které následně otiskli. Nové zkušenosti s tiskem je navadily k dalším nápadům a možnostem, kterak se výtvarně vyjádřit.</p> <p>Na konci jsme provedli reflektivní dialog a vyhodnotili nejzajímavější otištěné motivy přírodních tvarů a linií. Žákům se práce moc líbila.</p>

Fotografie č. 2

3. V jeskyni u čarodějnice

Jméno vyučujícího:	Alena Fikoczková
Název tematického celku:	Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“
Námět vyučovací jednotky:	V jeskyni u čarodějnice
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:	období prvního stupně vzdělávání (2. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	Žák rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, barvy. Interpretuje podle svých schopností vizuálně obrazná vyjádření. Rozlišuje světlostní a barevné kvality, jejich kombinace.
Dílčí výstup dané aktivity:	Žák interpretuje podle svých schopností jeskyni na základě vlastní zkušenosti a vzpomínek na pohádku.

Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti.
	Konkrétní učivo:	Žák rozvíjí světlostní a barevné kvality – vybírá barvy a jejich kombinace tak, aby reálně vystihly prostředí v jeskyni.
Metodické poznámky:	Motivace:	Pustíme si ukázkou z pohádky – čarodějnice (Lucie Bílá) zpívá písničku. Popovídáme si o písničce, zpěvačce i o tom, zda žáci někdy navštívili nějakou jeskyni. Vyprávějí zkušenosti a popisují, co tam viděli, slyšeli, cítili. Probereme si barvy, které užijí pro svou práci.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Na výkres A3 namaluj jeskyni, jako bys byl uvnitř. Vzpomeň si na ukázkou, kterou jsme si právě pouštěli, a podle ní si vymysli, co všechno by v té tvé jeskyni bylo jako v pohádce. Budu hodnotit nápaditost, ale také to, jakým způsobem sis poradil s různými barvami. Určitě víš, že v jeskyni není světlo jako ve dne, ale je tam spíše přítmí a proto zkus odhadnout, které barvy bys asi mohl použít pro svou malbu. Ve své fantazii se přenes do pohádky a navštiv doupě čarodějnice. Popovídej si s ní, uvařte

		spolu hadí polévku. Užij si svou práci.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Prehistorické jeskynní malby - Altamira, Lascaux
	Použitá technika:	Malba
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	Úvod hodiny Zadání úkolu Vlastní práce na úkolu Hodnocení – reflektivní dialog Úklid třídy Závěr hodiny
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Člověk a jeho svět Rozmanitost přírody – jeskyně Umění a kultura Hudební výchova – písnička
Forma výuky, vyučovací metoda:		Organizace výuky – hromadná, individuální. Použité metody – slovní – dialog, názorné, praktické.
Předpokládaný časový nárok:		2 hodiny

<p>Nutné pomůcky a prostředky:</p>	<p>Papír formátu A3, podložka, vodové barvy, mohou být i temperové, kelímek, štětec.</p>
<p>Reflexe:</p>	<p>Cílem vyučovací hodiny bylo rozvíjení smyslové citlivosti, naučení se rozpoznání světlostních a barevných kvalit. Hodinu jsem motivovala písničkou. Pustila jsem na notebooku ukázkou z pohádky „Princezna ze mlejna“, kde čarodějnice, Lucie Bílá, zpívá píseň „Babo rad“. Žáci poté zavřeli oči a přenesli se do jeskyně. Ze svých zkušeností vyprávěli svým spolužákům, jak to tam vypadá, pověděli všechno, co mohli vidět, slyšet a cítit. Zopakovali jsme si společně barvy studené a tvoření jejich odstínů.</p> <p>Ukázala jsem dětem obrázky jeskynních maleb, které lidé vytvářeli již v Pravěku. Děti byly opravdu překvapené, že již v tak dávné době byli lidé výtvarně schopní. Historie těchto maleb je rovněž zajímavá a tak jsme v rozhovoru na konci opět navázali na toto téma a dozvěděli jsme se tak, že lidé znázorňovali především své úspěchy z lovu nebo různé předpovědi budoucnosti.</p> <p>Žákům se hodina výtvarné výchovy líbila. Byli velmi tvořiví a samostatní. Zkušenosti s malbou již měli, pouze si museli dávat pozor na užití studených barev, ale také teplých, protože se na výkresech objevovaly i ohníčky. Oheň dal vnitřnímu prostoru jeskyně nové možnosti, kterých děti mohly užít. Pohrávaly si se stínem i barevným kontrastem.</p> <p>V závěrečném rozhovoru na koberci jsme si povídali o našich prožitcích a pocitech z malování.</p>

Fotografie č. 3

4. Rybníček a jeho tajemství

Jméno vyučujícího:	Alena Fikoczková
Název tematického celku:	Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“
Námět vyučovací jednotky:	Rybníček a jeho tajemství
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:	období prvního stupně vzdělávání (2. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	Žák rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, barvy. Interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření.
Dílčí výstup dané aktivity:	Žák vytvoří život v rybníce pomocí nanášení barvy na zmačkaný mokřý papír. Tuší dotvoří detaily – hledá v liniích živočichy a rostliny.

Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti a uplatnění subjektivity.
	Konkrétní učivo:	Vyjádření pocitů, emocí, fantazie, představ.
Metodické poznámky:	Motivace:	Rozhovorem navážeme s dětmi na učivo o vodě. Žáci vypráví své zkušenosti (výlety k rybníku, přehradě, jezeru, moři). Na základě těchto emocionálních prožitků se volně přeneseme k diskusi o studených a teplých barvách, vysvětlíme si jejich použití.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Namoč tvrdý papír A3 pod tekoucí vodou, jen zlehka. Poté papír v rukou zmačkej do kuličky a vodu vymačkej. Papír opatrně na své lavici roztáhni, polož na podložku a zapouštěj barvy vody v různých odstínech. Nech lehce zaschnout. Vezmi si tuš a hledej různé „živé“ tvory, které vidíš v liniích. Buď pozorný a dívej se pořádně. Pokud se tuš příliš rozpíjí, čekej, dokud papír lépe neoschne, nepovedené linie můžeš jemně odsát papírovým kapesníčkem. Hodnocení: pečlivost, nápaditost, snaha, užití studených barev.

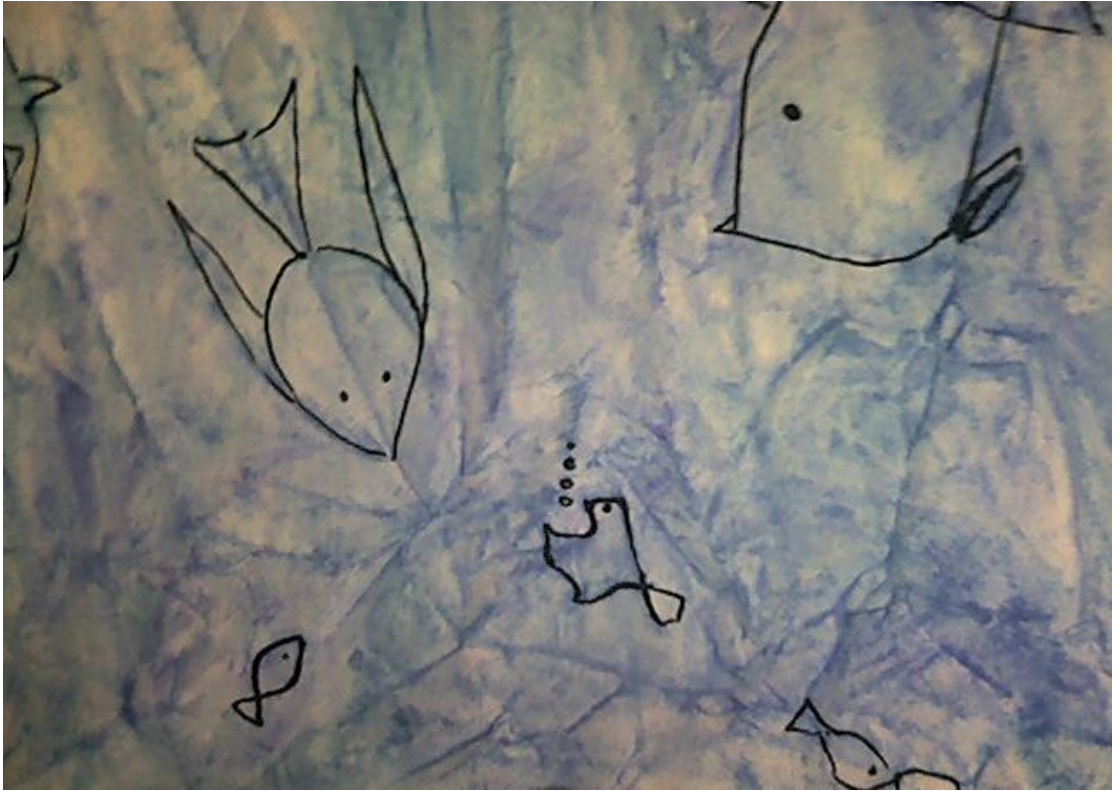
	Vazby k výtvarné kultuře:	Ladislav Novák
	Použitá technika:	Froasáž
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	Úvod hodiny Zadání úkolu Vlastní práce na úkolu Hodnocení – reflektivní dialog Úklid třídy Závěr hodiny
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	Člověk a jeho svět Rozmanitost přírody- rybník
	Forma výuky, vyučovací metoda:	Organizace výuky – hromadná, individuální. Použité metody – slovní – dialog, názorné, praktické.
	Předpokládaný časový nárok:	1 hodina
	Nutné pomůcky a prostředky:	Papír formátu A3, podložka, voda, vodové barvy, štětec, tuš, špejle.
Reflexe:	Vyučovací hodinu jsem zahájila seznámením s jejím průběhem. V úvodu	

hodiny jsme si povídali s žáky o pohádce „Princezna ze mlejna“. Zaměřili jsme se na část, kdy se Jindřich ocitá u rybníku. Touto motivací jsme se dostali k jádru problému, totiž probrat s dětmi základní barvy, teplé a studené. Rozhovorem jsme zjistili, které barvy použijeme ve froasáži.

Hodina byla zaměřená na užití a kombinování studených barev. Žáci sledovali kontakt vody s barvou, její rozpíjení a tvoření linií. Buď pracovali rychle, a tedy papír zcela nezaschl, nebo museli přidávat trochu vody. Jejich dalším úkolem bylo zkoumat své dílo a nalézt v proměnách plochy kombinace linií. Pod těmito liniemi si představovali živočichy a rostliny, kteří v rybníce existují. Při vlastní tvůrčí činnosti užili tuš a špejli. S tímto úkolem měly někteří žáci problém, proto jsem se jim snažila pomoci a navést je na pohled, kterým by se mohli na svou tvorbu dívat. Spousta dětí byla velice kreativní a tvůrčí. Žáci fantazírovali a své představy vtiskovali na papír. Pro zpříjemnění výuky jsem dětem pustila pohádku na notebooku.

Na konci hodiny jsme jednotlivé rybníky spojili dohromady a vznikl nám jeden celistvý. Vypadalo to úžasně. S žáky jsme si povídali o prožitcích při tvoření. Na jejich obličejích bylo vidět, že je práce opravdu bavila a výsledky byly nádherné.

Nejdůležitější bylo na začátku lehce namočit papír. Abych zabránila katastrofě, děti si postupně chodily papír namočit pod tekoucí vodu a hned na to jej zmačkaly a vyždímaly. To se povedlo a poté už jen stačilo děti upozornit na fakt, že nemohou k barvě přidávat vodu, jinak by vznikly na papíře žmolky. Byl-li výkres příliš mokrý, užili jsme papírový kapesníček, abychom jej lehce vysušili. Hledání motivů v liniích a pozorování rozpíjení tuše žáky zcela uchvátilo. Práce se nám opravdu povedla a děti měly z práce příjemný prožitek.

Fotografie č. 4

5. Na návštěvě ve mlejně

Jméno vyučujícího:		Alena Fikoczková
Název tematického celku:		Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“
Námět vyučovací jednotky:		Na návštěvě ve mlejně
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		období prvního stupně vzdělávání (2. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák užívá a kombinuje linie, tvary, objemy, barvy a objekty v plošném i prostorovém uspořádání, vnímá kontrast tvarů a materiálů.
Dílčí výstup dané aktivity:		Žák pracuje s přírodním materiálem a zasazuje jej do malby.
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti.

	Konkrétní učivo:	Žák se seznámí s technikou asambláže.
Metodické poznámky:	Motivace:	Dětem ukáži vlastní asambláž, kterou jsem vytvořila. Navážeme na exkurzi v mlýně, kterou jsme podnikli v rámci prvouky. Žáci vymýšlejí, co se nejspíš v mlýně ukrývá.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Na výkres A3 se pokus vyobrazit vnitřní prostory mlýna, zavzpomínej na nedávnou návštěvu, použij svou fantazii. Až budeš mít všechno hotovo, přijď a vyber si pár věcí, které by se ti do mlýna mohly hodit. Lepidlo (nejlépe Herkules) nanes na papír ve větším množství a pak nasyp zrníčka, například do misky. Rozsyp mouku po místnosti i po stole. Pracuj dle své fantazie. Budu hodnotit kreativitu, kvalitu dodržení linií.
	Vazby k výtvarné kultuře:	František Skála
	Použitá technika:	Asambláž

	Bodový scénář vyučovací jednotky:	Úvod hodiny Zadání úkolu Vlastní práce na úkolu Hodnocení – reflektivní dialog Úklid třídy Závěr hodiny
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	Člověk a jeho svět Lidská obydlí – mlýn Okolní krajina - rostliny	
Forma výuky, vyučovací metoda:	Organizace výuky – hromadná, individuální. Použité metody – slovní – dialog, názorné, praktické.	
Předpokládaný časový nárok:	2 hodiny	
Nutné pomůcky a prostředky:	Papír formátu A3, pastelky, fixy, voskovky, podložka, lepidlo, zrníčka (pšenice, žito, oves, proso, kukuřice), mouka (různé druhy), ústřížky pytle, strouhanka.	
Reflexe:	Smyslem vyučovací hodiny bylo rozvíjení smyslové citlivosti. S dětmi jsme v nedávné době navštívili mlýn, udělali jsme si exkurzi a na tu jsme navázali. Přenesli jsme se zpátky do pohádky a vyprávěli si, jak čertík mlel zrní. Žáčkům se nová technika moc líbila. Kreativitě se meze nekladly a kluci se pustili i do sestrojení mlýnského kola a celého mlecího stroje. Opravdu	

šikovně vystihli vnitřek mlýna. Dodělali detaily, přilepili mouku, zrní.
Žákům se hodina výtvarné výchovy líbila. Byli velmi tvořiví a samostatní.
Nová výtvarná technika pro ně měla zvláštní kouzlo.
Na konci hodiny jsme si udělali relaxaci a zhodnotili naše výtvary.

Fotografie č. 5

6. Mlynářova fajfka

Jméno vyučujícího:	Alena Fikoczková
Název tematického celku:	Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“
Námět vyučovací jednotky:	Mlynářova fajfka
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:	období prvního stupně vzdělávání (2. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	Žák rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, barvy. Interpretuje podle svých schopností vizuálně obrazná vyjádření. Rozlišuje světlostní a barevné kvality, jejich kombinace a proměny v ploše, objemu, prostoru.
Dílčí výstup dané aktivity:	Žák zachytí podle předlohy fajfku a hraje si se znázorňováním světlostních a barevných kvalit užitím

		uhlu a jeho vlastností.
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti.
	Konkrétní učivo:	Žák rozvíjí světlostní a barevné kvality – stínuje fajfku.
Metodické poznámky:	Motivace:	Žákům pustím krátký úryvek pohádky, ve kterém mlynář bafá fajfku. Popovídáme si o kouření a jeho škodlivých účincích na naše tělo. Volným rozhovorem probereme s dětmi světlostní kontrasty. Předmět různým způsobem natáčíme, abychom zjistili, jakým způsobem se stín mění.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Na papír A3 se pokus přenést reálný předmět. Použij všech dosavadních zkušeností. Opatrně pracuj s uhlem, dávej pozor, abys zbytečně neušpinil papír a ruce. Hodnotím čistotu, pečlivost, vystižení světlostních kontrastů, o kterých jsme si povídali a snahu.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Hermína Laukotová Josef Lada

	Použitá technika:	Studijní kresba
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	Úvod hodiny Zadání úkolu Vlastní práce na úkolu Hodnocení – reflektivní dialog Úklid třídy Závěr hodiny
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	Člověk a svět práce Řemeslo
	Forma výuky, vyučovací metoda:	Organizace výuky – hromadná, individuální. Použité metody – slovní – dialog, názorné, praktické.
	Předpokládaný časový nárok:	1 hodina
	Nutné pomůcky a prostředky:	Papír formátu A3, podložka, uhlí, guma, lak.

<p>Reflexe:</p>	<p>Vyučovací hodinu jsem zahájila ukázkou z filmové pohádky „Princezna ze mlejna“. V úvodu hodiny jsme si povídali s dětmi o mlynářském řemeslu, vlivu kouření na naše zdraví. Úkolem žáků bylo přenést na papír předmět, který měli před sebou. Proto jsme si probrali kontrasty, které vytváří světlo. Žákům jsem předmět různě nakláněla a společně jsme pozorovali stíny, které se měnily zároveň s polohou předmětu.</p> <p>Ne příliš jednoduchý úkol pro žáky druhé třídy, kterého se ovšem zhostili s vervou a pokusili se co nejpřesněji překreslit daný předmět na papír. Bylo to jejich první setkání s uhlem. Proto jsem žákům rozdala cvičné skicáky, na které mohli trénovat kresbu uhlem. Zjistili, že se úhel dá velmi lehce rozmazat a tak vytvoří zajímavé možnosti. Jakmile si vyzkoušeli vlastnosti uhlu, snažili se zadání splnit už přímo na výkres, jak nejlépe dovedli.</p> <p>Dětem se hodina výtvarné výchovy líbila. Byli velmi tvořiví a samostatní. Ve třídě jsme si poté vytvořili malou výstavu našich mlynářských fajfek. V kroužku jsme si povídali o našich pocitech při kresbě, dozvěděli jsme se, jak které dítě si poradilo s uhlem, který, jak jsme zjistili, může velmi špinit výkres. Žáci byli úžasní, neboť si uvědomovali své chyby a snažili se je napravit. Zároveň cvičili i své komunikační schopnosti a dovednosti.</p>
------------------------	--

Fotografie č. 6

7. Eliščiny dobroty

Jméno vyučujícího:		Alena Fikoczková
Název tematického celku:		Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“
Námět vyučovací jednotky:		Eliščiny dobroty
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		období prvního stupně vzdělávání (2. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák interpretuje podle svých schopností vizuálně obrazná vyjádření, jednoduché tvary a prvky.
Dílčí výstup dané aktivity:		Žák komponuje koláž, řadí proužky dle svého určitého záměru. .
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti a uplatnění subjektivity.

	Konkrétní učivo:	Žák uspořádává objekty do celku, pracuje s body v určitém rytmu a kombinuje je v ploše. Výběr a skladování potravin (mouka, vajíčko, sůl, mléko, droždí).
Metodické poznámky:	Motivace:	Žákům jsem do vyučovací hodiny přinesla k ochutnání vlastní upečenou buchtu, kterou pekla i Eliška v pohádce. Žáci zavřeli oči, prvně se snažili pouze čichem rozpoznat, co to asi je. Poté si každý z nich vzal do ruky kousíček buchty a ohmatal ji, teprve potom ji vložil do úst a ochutnal. Jako čertíci a vodníci jsme si pochutnali na báječných dobrůtkách. Zahráli jsme si s dětmi na obchod a žáci nakupovali potraviny, které si předem napsali na papír. Pověděli jsme si, kde bychom případně skladovali určené potraviny.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Z časopisu si vyber obrázek koláče, buchty, zákusku nebo dortu a vystříhni si jej. Poté obrázek rozstříhej na stejné díly. Na papír formátu A2 si díly naaranžuj a ukaž, co jsi vymyslel. Jakmile ti to vyhodnotím, můžeš přilepit lepidlem. Druhá část úkolu – vezmi si štětec

		<p>a vodové barvy. Domaluj části koláče, ale štětcem smíš malovat jen body. Jemně se dotýkej papíru a nanášej jeden bod vedle druhého - prvky pointilismu. Celý tvůj výtvar bude jako u Elišky v kuchyni. Vymysli, co ještě by se dalo „upéct“.</p> <p>Hodnocení: správné užití techniky, nápaditost tvůrčí činnosti, schopnost komunikace, snaha a trpělivost.</p>
	Vazby k výtvarné kultuře:	<p>Jan Kotík Georges Seurat</p>
	Použitá technika:	<p>Kombinovaná technika koláže s prvky pointilismu</p>
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<p>Úvod hodiny Zadání úkolu Vlastní práce na úkolu Hodnocení – reflektivní dialog Úklid třídy Závěr hodiny</p>
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	<p>Člověk a svět práce Příprava pokrmů – výběr, nákup a skladování potravin</p>

Forma výuky, vyučovací metoda:	Organizace výuky- hromadná, individuální Použité metody- slovní- dialog, názorné, praktické, aktivizační – didaktická hra
Předpokládaný časový nárok:	2 hodiny
Nutné pomůcky a prostředky:	Vodové barvy, štětec, kelímek, papír formátu A2, lepidlo, výstřižky z časopisů (bábovičky, dortíky), nůžky, podložka.
Reflexe:	<p>Hodinu výtvarné řady jsem zahájila ochutnávkou buchet. Děti si zavázaly oči šátkem, aby neviděly. Buchty jsem měla nakrájené na malé kousíčky. Žáci si jeden po druhém přivoněli k dobrotě a zkoušeli poznat, co to asi je. Poté si vzali malý kousíček do ruky a vyzkoušeli jeho vlastnosti. Nakonec jej snědli. Poté si rozvázali šátky a povídali jsme si o jejich pocitech z ochutnávky. Stejně jako Eliška, která pekla v pohádce pro čertíka a vodníka jsme my sami vyhledali v časopisech obrázky dortíků a buchet, vystříhli jsme je a poté si žáci obrázky nastříhali na rovnoměrné díly. Vysvětlila jsem jim zadání úkolu.</p> <p>Žáci poté pilně pracovali na svých výtvarných dílech, rozvíjeli mimo jiné i své komunikační schopnosti. Ve třídě zavládla tvůrčí atmosféra.</p>

Fotografie č. 7

8. Dárek pro Elišku

Jméno vyučujícího:	Alena Fikoczková
Název tematického celku:	Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“
Námět vyučovací jednotky:	Dárek pro Elišku
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:	období prvního stupně vzdělávání (2. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	Žák rozpoznává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, barvy). Interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření.
Dílčí výstup dané aktivity:	Žák pracuje s klovatinou, utváří motiv (srdce, květina, bonboniéra,...) a štětcem nanáší barvy do klovatiny, které následně prsty roztírá a dotváří dílo dle své fantazie.

Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti a uplatnění subjektivity.
	Konkrétní učivo:	Žák pracuje s klovatinou, osvojuje si novou techniku.
Metodické poznámky:	Motivace:	<p>Blížíme se k závěru naší pohádky. Učitelka se přestrojí za krásnou Elišku a zahájí vyučovací hodinu scénkou - Eliška si musí vybrat mezi ženichy a tak jim zadá úkol: „Kdo mi do ouplňku přinese nejhezčí dárek, ten se stane mým ženichem.“ A tak se čertík, vodník i knížepán dali do shánění nejlepšího dárku.</p> <p>„Děti, který dárek se Elišce nejvíce líbil? A proč?“</p> <p>Aktivizační hra – zahrajeme si pasáž z pohádky (předem připravená v českém jazyce).</p>
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Na cvičný papír si nakresli motiv, který použiješ pro svůj dárek pro Elišku. Papír formátu A4 si rozděl na polovinu. Pracuj s klovatinou rychle, neboť zasychá. Nanes klovatinu štětcem rovnoměrně na celou plochu výkresu. Štětec opláchni. Zvol si temperové

		<p>barvy a překresli motiv na papír. Jemně prsty rozmazávej barvu v klovatině a nezapomeň rozetřít i čistou klovatinu. Nehtem dodělej detaily a vzory.</p> <p>Hodnocení: správné užití techniky, nápaditost tvůrčí činnosti, schopnost komunikace, snaha a trpělivost, zdobení.</p>
	Vazby k výtvarné kultuře:	<p>Ladislav Novák Jackson Pollock</p>
	Použitá technika:	<p>Kombinovaná technika malba do klovatiny</p>
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<p>Úvod hodiny Zadání úkolu Vlastní práce na úkolu Hodnocení – reflektivní dialog Úklid třídy Závěr hodiny</p>
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	<p>Umění a kultura Dramatická výchova – komunikace s divákem</p>
	Forma výuky, vyučovací metoda:	<p>Organizace výuky- hromadná, individuální</p>

	Použité metody- slovní- dialog, názorné, praktické, aktivizační – dramatizace
Předpokládaný časový nárok:	2 hodiny
Nutné pomůcky a prostředky:	Temperové barvy, štětec, kelímek, papír formátu A4, klovatina, podložka.
Reflexe:	<p>V převleku za Elišku jsem vešla do vyučovací hodiny a zahrála vybranou scénku z pohádky, kdy Eliška zadává svým nápadníkům úkol – přinést dárek. Žáci byli z mého převleku nadšení a každý si chtěl na „Elišku“ sáhnout. Volným rozhovorem jsme se přenesli k podstatě a funkci dárků. Již v hodině českého jazyku jsem žákům zadala ztvárnění jisté části pohádky, proto měli čas si ji nacvičit. V hodině výtvarné výchovy předvedli svůj um.</p> <p>Následovala názorná ukázka postupu práce, aby žáci věděli, co a jak dělat. Poté se pustili již do práce. Prvně si na kousek papíru předkreslili vlastní motiv, který použili již přímo na dárek. Jakmile měli motivy hotové a schválené, vzali si klovatinu a rozetřeli ji po celé ploše papíru.</p> <p>Žáci se snažili a pilně pracovali na svých výtvarných dílech, rozvíjeli mimo jiné i své komunikativní schopnosti v diskusi ve dvojicích. Ve třídě zavládla tvůrčí atmosféra. Žáci měli k dispozici celý formát A4, na polovinu si vyzkoušeli tuto techniku poprvé a na druhou už jako definitivní výtvarné dílo.</p> <p>Závěrečné zdobení - vyrývání nehtíky vzory do své malby se jim skutečně líbilo. Dárečky se povedly a my jsme je zhodnotili v reflektivním dialogu po skončení práce a úklidu třídy.</p>

Fotografie č. 8

9. Pozvánka na svatbu Elišky a Jindřicha

Jméno vyučujícího:	Alena Fikoczková
Název tematického celku:	Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“
Námět vyučovací jednotky:	Pozvánka na svatbu Elišky a Jindřicha
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:	období prvního stupně vzdělávání (2. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	Žák interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření.
Dílčí výstup dané aktivity:	Žák užívá techniku postupného nástřiku a utváří dílo dle své fantazie.
Učivo	Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti a uplatnění subjektivity.

	Konkrétní učivo:	Žák pracuje s barvou, kartáčkem a sítím, osvojuje si novou techniku. Píše pozvánku na své narozeniny.
Metodické poznámky:	Motivace:	Dětem přinesu dopis, ve kterém se ukrývá pozvánka na svatbu Elišky a Jindřicha. Jsme všichni zváni. Minulou hodinu Eliška dostala ten nekrásnější dáreček a dnes už nás zvou na svou svatbu. My si s dětmi vytvoříme pozvánku na narozeninovou párty.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Papír velikosti A4 přelož na půl. Vznikne ti tak otevírací pozvánka. Dej pozor, abys nástřík provedl na čelní stranu. Zvol si motiv, který chceš mít na pozvánce a vyber si podle toho šablonu. Šablony naaranžuj na výkres. Vezmi si starý kartáček na zuby a namoč jej ve vodových barvách (vyber si prozatím jen jednu barvu). Poté si vezmi síto a kartáčkem po něm přejížděj. Na papír se ti bude nanášet barva. Barvu se snaž stříkat na celou plochu. Nech šablony na svém místě a postupně po jedné odebírej a vždy proved' nástřík. Vznikne ti tak jiná barevná intenzita. Opakuj postup, dokud neodebereš poslední šablonu.

		Poté již nestříkej. Hodnocení správnosti nástřiku a kvality intenzity barvy, náležitosti pozvánky.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Čestmír Kafka
	Použitá technika:	Nástřik se šablonou
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	Úvod hodiny Zadání úkolu Vlastní práce na úkolu Hodnocení – reflektivní dialog Úklid třídy Závěr hodiny
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Jazyk a jazyková komunikace Písemný projev - pozvánka
Forma výuky, vyučovací metoda:		Organizace výuky- hromadná, individuální Použité metody- slovní- dialog, názorné, praktické
Předpokládaný časový nárok:		1 hodina
Nutné pomůcky a prostředky:		Vodové barvy, štětec, starý zubní

	kartáček, síto malé i velké (například na čaj), kelímek, papír formátu A4, podložka, pero, šablony (autíčka, balónky, srdíčka, květinčky, medvídci, kočičky, králíčky, sluníčka, hvězdičky, a další), vzor pozvánky.
Reflexe:	<p>Ve výtvarné výchově jsme navázali na hodinu českého jazyka. Dětem přišel dopis od Elišky a Jindřicha, ve kterém se ukrývala pozvánka na svatbu. Děti byly nadšené, pozvánka se jim líbila. Rozhodli jsme se tedy, že si vytvoříme podobné pozvánky, ale k narozeninám.</p> <p>Žáci si nejprve zvolili motiv, který se objevil na přední straně jejich pozvánky. Poté si vyzkoušeli techniku nástřiku, která je moc bavila. Zjistili, jak jednoduchým způsobem se dá vytvořit krásná pozvánka. Na tabuli měli napsaný vzor, aby nezapomněli na všechny náležitosti, které pozvánka musí mít. Bylo nutné žákům zdůraznit, aby zapsali každý do své pozvánky své vlastní údaje, tedy datum narození, den, kdy se oslava bude konat, aby zvolili hodinu začátku oslavy, nezapomněli se podepsat a jiné.</p> <p>Technika se dětem natolik zalíbila, že si chtěly zkusit nové a nové motivy a kombinovaly je s kresbou tuší, pastelkou, fixem.</p> <p>Výsledné pozvánky měly všechny náležitosti a žáci si je mohli vzájemně předávat a pozvat se tak na fiktivní oslavu narozenin. Povídali jsme si v navazujícím rozhovoru o tom, jak se jim práce líbila, zda je nová technika zaujala a pokračovali jsme v plánování oslav.</p>

Fotografie č. 9

10. Pohádkové království za úplňku

Jméno vyučujícího:	Alena Fikoczková
Název tematického celku:	Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“
Námět vyučovací jednotky:	Pohádkové království za úplňku
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:	období prvního stupně vzdělávání (2. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	Žák v tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti, uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy, barvy, objekty a jejich kombinace.
Dílčí výstup dané aktivity:	Žák tvaruje novinový papír a vytváří objekty, které komponuje do jednoho komplexu.

Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti a uplatnění subjektivity.
	Konkrétní učivo:	Žák pracuje s novinovým papírem, učí se rozumět jeho vlastnostem a využívat je ke svému záměru.
Metodické poznámky:	Motivace:	V převleku za čertíka přijde učitelka do třídy, aby se rozloučila s dětmi i s celou pohádkou. Zaspíváme si s dětmi písničku „Vím jedno oudolí, vím já pěkněj mlejn“. Čertík si s dětmi povídá o tom, že pohádka už končí. Ale rád by viděl, jak vypadá pohádka v noci a za úplňku. Poprosí děti, aby mu takovou pohádku vytvořili.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Ve skupince si promyslete, co chcete vytvořit, zda budovu, rostliny, zvířata. Vezmi si do rukou novinový papír a začni jednoduše, například zvířátkem. Hlavičku vytvoříš tak, že papír schoulíš do kuličky. Přidáš tělo, vytvoříš objemný váleček, ke kterému přilepíš čtyři nohy a ocas. Doděláš detaily, ouška a čumáček tak, že z papíru uděláš mini kuličky, které přilepíš. Oči můžeš dokreslit fixy nebo něčím jiným a celý výtvar můžeš vodovými barvami

		<p>vymalovat. Budova je složitější. Aby ti zdi hezky držely, použiješ větší vrstvu novin. Hraj si s papírem, zkoušej jeho vlastnosti a využij je ve svůj prospěch. Detaily domaluj vodovými barvami, fixy, voskovkami. Můžeš papír stříhat, lepit, mačkat, vrstvit, tvarovat. Ve skupině se domluvte na výsledku a rozdělte si úkoly. Potřebuje-li někdo poradit s rozdáváním úkolů, může mě zavolat.</p> <p>Hodnocení snahy, kreativity, komunikačních schopností.</p>
	Vazby k výtvarné kultuře:	<p>Kurt Schwitters</p> <p>Seznámení s různými podobami hradů, zámků a dalších staveb, jejich interiéry a exteriéry</p>
	Použitá technika:	Tvarování papíru
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<p>Úvod hodiny</p> <p>Zadání úkolu</p> <p>Vlastní práce na úkolu</p> <p>Hodnocení – reflektivní dialog</p> <p>Úklid třídy</p> <p>Závěr hodiny</p>
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných	Kultura a umění

vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	Hudební výchova
Forma výuky, vyučovací metoda:	Organizace výuky- hromadná, skupinová Použité metody- slovní- dialog, názorné, praktické
Předpokládaný časový nárok:	3 hodiny
Nutné pomůcky a prostředky:	Novinový papír, lepidlo, vodové barvy, štětec, kelímek, podložka, nůžky, izolepa, nůžky.
Reflexe:	<p>Závěrečnou vyučovací jednotku jsem zakončila v převleku za čertíka, na kterého se žáci těšili po celou dobu naší výtvarné řady. Čertík poprosil děti, aby vytvořily pohádku v noci, kdy na ní svítí měsíc v úplňku. Žáci se s vervou pustili do práce. Vyzkoušeli si vlastnosti novinového papíru. Stříhali, lepili, mačkali, vrstvili, barvili a především tvarovali. Vymýšleli zvířata, rostliny, stavěli budovy. Práce je opravdu bavila.</p> <p>Na konci vyučovací jednotky jsme si sedli k reflektivnímu rozhovoru a žáci čertíkovi vyprávěli, která výtvarná technika se jim nejvíce líbila. Co si z celé pohádky odnesli. Spolu s čertíkem si zazpívali známé písničky z pohádky „Princezna ze mlejna“. Předvedli všechny své výtvořky a udělali si výstavku ve třídě.</p> <p>Ve třídě tak vznikl jeden velký rybník, les, mlýn, ve kterém jsme si s mlynářem „vybafali fajfku“, spousta jeskyní schovaných v lese, kde jsme navštívili čarodějnicí. Ocitli jsme se i na louce, kde v podzemí budovali své chodbičky broučci. Navštívili jsme Elišku v její domácnosti a nabídla nám ze svých dobrot k ochutnání, přinesli jsme jí dárečky a na oplátku jsme</p>

dostali pozvání k narozeninám a nakonec jsme se na pohádku podívali při úplňku.

Fotografie č. 10

Závěr

Záměrem diplomové práce bylo vytvořit výtvarnou řadu plnou zajímavých výtvarných technik, které lze použít ve výtvarné výchově pro žáky od šesti do osmi let. Práce s výtvarnou řadou, která je obohacena o pohádkové motivy, nabízí velké možnosti využití forem a metod ve vyučování a širokou škálu nových nápadů a námětů.

Hlavním cílem bylo zhotovení výukového materiálu pro užití v pedagogické praxi. Jednotlivé náměty rozvíjejí osobnost dítěte a splňují očekávané výstupy a klíčové kompetence dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Teoretické hledisko užití výtvarné řady na prvním stupni základní školy spočívalo především v prostudování odborné literatury.

Výtvarná řada s názvem Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“ se žákům velmi líbila. Pohádkové téma, které se prolínalo jednotlivými náměty, děti zaujalo a motivovalo. Při své realizaci jsem využívala známých motivačních prostředků – vyprávění, rozhovoru, dramatizace, hudební nahrávky z pohádky, přehrávání scén a dalších. Žáci se naučili nové pojmy a vnímali vazby na výtvarnou kulturu a známé výtvarníky a umělce, kteří využívali jednotlivé výtvarné techniky ve svém umění. Žáci si hodiny výtvarné výchovy užívali a někteří zkusili nové techniky i doma ve svém volném čase. Realizace výtvarné řady obohatila nejen děti, ale i mne jako učitelku a to z hlediska osobního, neboť jsem zkvalitnila své interakční, komunikační i sebereflekční dovednosti a schopnosti.

Příprava a výuka výtvarné řady je náročná na přípravu, organizační a komunikativní dovednosti, avšak pro děti je to forma vyučování zajímavá i zábavná. Doufám, že se učitelé prvního stupně základní školy nechají inspirovat a budou hledat nové metody, formy i výtvarné techniky, a že pro ně tato práce bude zdrojem základních informací o užití výtvarné řady v praxi.

Seznam použité literatury a jiné zdroje

Literatura:

1. BANAŠ, Ján. *Didaktika výtvarnej výchovy*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1989, 350 s. ISBN 80-080-0013-9.
2. BANÁŠ, Ján, Július MUŠKA, Pavel HORVAT a Elena ŠEFRANKOVÁ. *Teória vyučovania výtvarnej výchovy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľství, 1980.
3. CIKÁNOVÁ, Karla. *Kreslete si s námi*. Vyd. 1. Praha: Aventinum, 1992, 123 s. ISBN 80-852-7779-4.
4. CIKÁNOVÁ, Karla. *Malujte si s námi*. Vyd. 2. Ilustrace Michal Skalník. V Praze: Aventinum, 1996c1993, 123 s. ISBN 80-852-7784-0.
5. ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 171 s. ISBN 80-736-7095-X.
6. *Česká koláž*. Praha: The Gallery, 1997, 165 s. ISBN 80-860-1004-X.
7. DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ. *Učitel: příprava na profesi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 121 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4728-636.
8. GRECMANOVÁ, Helena a Drahomíra HOLOUŠOVÁ. *Pedagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 74 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1470-8.
9. CHALOUPKA, Otakar a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1979.
10. *Jak být dobrý učitel: [tipy a náměty pro třídní učitele]*. Praha: Raabe, c2012, [68] s. Třídní učitel. ISBN 978-80-87553-39-8.
11. KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Hanex, 2008, 244 s. Vzdělávání. ISBN 978-807-4090-240.
12. KLÍMOVÁ, Magdaléna. *Padesát let s pohádkami: Pohádkové adaptace Jana Vladislava* [online]. Brno, 2008 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/105318/ff_m/Pohadky_Jana_Vladislava.pdf. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Mgr. Luisa Nováková, Ph.D.
13. KRUŽÍKOVÁ, Jana. *Pohádka v četbě dětí - literárněvýchovný projekt*. Brno, 2007. 132 l. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra české literatury.

14. Księga zabaw i aktywności : leksykon rozwoju dziecka. Kielce: Jedność, c2009. 335 s. ISBN 9788374425537.
15. KUBECZKOVÁ, Olga. *Literatura pro děti a mládež* [online]. Ostrava, 2005 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/literatura_deti_mladez2.pdf. Distanční text. Ostravská univerzita.
16. LANGEROVÁ, Marie. Klíče k obrazu : (vyprávění o malířích a malířství). 1. vyd. Praha: Albatros, 1983. 178 s., [15] s. obr. příl. Objektiv. ISBN (Brož.).
17. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
18. MAREK, Vratislav. *Princezna ze mlejna*. Vyd. 1. Ilustrace Jan Antonín Pacák. V Praze: Knižní klub, 1999, 64 s. ISBN 80-717-6901-0.
19. PLEVOVÁ, Irena. *Kapitoly z vývojové psychologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 57 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1412-0.
20. PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 154 p. ISBN 80-717-8621-7.
21. ROESELOVÁ, Věra. *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2004. 265 s. ISBN 8090226752.
22. ROESELOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, c1997, 219 s. ISBN 80-902-2672-8.
23. ROESELOVÁ, Věra. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1996, 241 s. ISBN 80-902-2671-X.
24. SLAVÍK, Jan. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 190 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8262-9.
25. ŠAMŠULA, Pavel. *Obrazárna v hlavě 1-2 : výtvarná čítanka pro 2.- 5. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: Práce, 1996. 95 s. Učebnice pro základní školy (Práce). ISBN 8020803807.
26. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezměn. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 175 s. ISBN 80-244-0629-2.
27. ŠIŠÁK, Petr. *Základy pedagogické psychologie pro učitele primárního vzdělávání*. Ostrava: OU Ostrava, 2006. 73 s.
28. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 92 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4.

29. VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: Cerm, 1998, 16 s. Item, LZ 48. ISBN 80-720-4092-8.
30. WELTON, Jude et al. *Kresba: průvodce mladého umělce*. 1. vyd. Praha: Cesty, 1996. 85 s. ISBN 8071810908.
31. ZHOŘ, Igor. *Výtvarná výchova v projektech*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1995, 87 s. ISBN 80-858-0830-7.

Internetové zdroje:

1. KLUBUSOVÁ, Eliška. Cesta dětí k barvě inspirovaná výtvarným uměním. [online]. 2011 [cit. 2013-04-08]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Hana Stadlerová. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/209717/pdf_m/>.
2. BRYCHTOVÁ, Lucie. Prostorová tvorba z netradičních materiálů [online]. 2009 [cit. 2013-04-08]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Lefteris Joanidis. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/150371/pdf_m/>.
3. Drama. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Drama>
4. HANKUSOVÁ, Veronika. V alchymážích Ladislava Nováka jde hlavně o hru. *Kultura: Výtvarné umění* [online]. 2002 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: http://kultura.idnes.cz/v-alchymazich-ladislava-novaka-jde-hlavne-o-hru-fle-/vytvarne-umeni.aspx?c=A020328_143532_vytvarneum_brt
5. Pohádka. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Poh%C3%A1dka>
6. POSPÍCHALOVÁ, Hana. Přírodní motivy ve výtvarné výchově [online]. 2011 [cit. 2013-04-08]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jan Bružeňák. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/180307/pdf_m/>.
7. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami k 1. 9. 2010)*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.
8. ŠTEFECHOVÁ, Veronika. Literární adaptace Perníkové chaloupky [online]. 2007 [cit. 2013-04-08]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Milan Suchomel. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/135527/ff_b/>.

Přílohy

- Příloha č. 1 Malba s otisky
- Příloha č. 2 Hry s otisky
- Příloha č. 3 Malba
- Příloha č. 4 Froasáž
- Příloha č. 5 Asambláž
- Příloha č. 6 Studijní kresba
- Příloha č. 7 Kombinovaná technika koláže s prvky pointilismu
- Příloha č. 8 Kombinovaná technika malba do klovatiny
- Příloha č. 9 Nástřík se šablonou
- Příloha č. 10 Tvarování papíru

Příloha č. 1

Malba s otisky

Fotografie č. 1

Fotografie č. 2

Příloha č. 2
Hry s otisky

Fotografie č. 3

Fotografie č. 4

Příloha č. 3

Malba

Fotografie č. 5

Fotografie č. 6

Fotografie č. 7

Příloha č. 4

Froasáž

Fotografie č. 8

Fotografie č. 9

Příloha č. 5

Asambláž

Fotografie č. 10

Fotografie č. 11

Příloha č. 6
Studijní kresba

Fotografie č. 12

Fotografie č. 13

Příloha č. 7

Kombinovaná technika koláže s prvky pointilismu

Fotografie č. 14

Fotografie č. 15

Příloha č. 8

Kombinovaná technika malba do klovatiny

Fotografie č. 16

Příloha č. 9

Nástřík se šablonou

Fotografie č. 17

Fotografie č. 18

Příloha č. 10
Tvarování papíru

Fotografie č. 19

Fotografie č. 20

Anotace

Jméno a příjmení:	Alena Fikoczková
Katedra:	Katedra výtvarné výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Exler, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“ – výtvarná řada na 1. stupni ZŠ
Název v angličtině:	Walking Through The Fairy Tale „The Princess From Mill“ – Art Row In The Primary Education
Anotace práce:	Diplomová práce Procházka pohádkou „Princezna ze mlejna“ – výtvarná řada na 1. stupni ZŠ se zaměřuje na vytvoření výukového materiálu pro pedagogickou praxi. V teoretické části je zpracovaná charakteristika vzdělávací oblasti Umění a kultura dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, dále charakteristika dítěte mladšího školního věku, učitele a jejich vzájemná interakce v procesu výchovně-vzdělávacím, druhy výtvarných řad, výtvarné techniky. V praktické části je zpracována výtvarná řada, kterou provází pohádka „Princezna ze mlejna“.
Klíčová slova:	výtvarná řada, pohádka, dítě mladšího školního věku, učitel, výtvarná technika

<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>Diploma thesis – Walking Through The Fairy Tale „The Princess From Mill“ – Art Row In The Primary Education. The first part contains the characteristic of the subject according to the curriculum, characteristic of the young learner, teacher and their communication in the educational process, types of the art rows and art techniques. The main aim of the second part is making the teaching material for teachers – art row which is guided by Princess from Mill</p> <p>.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>Art row, Fairy Tale, Young Learner, Teacher, Art technique</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č. 1 Malba s otisky Příloha č. 2 Hry s otisky Příloha č. 3 Malba Příloha č. 4 Froasáž Příloha č. 5 Asambláž Příloha č. 6 Studijní kresba Příloha č. 7 Kombinovaná technika koláže s prvky pointilismu Příloha č. 8 Kombinovaná technika malba do klovatiny Příloha č. 9 Nástřík se šablonou Příloha č. 10 Tvarování papíru</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>100 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Český jazyk</p>